

www.musavat.com

ÜSƏVAT

Xəbər
Bu gün Milli Mətbuatın
150 illik yubileyidir -
Prezident
jurnalistləri
təltif etdi
yazısı səh.10-da

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 22 iyul 2025-ci il Çərşənbə axşamı № 125 (8735) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

AZAL-ın təyyarəsinin vurulması beynəlxalq məhkəmədə

Azərbaycan bu hadisəyə görə Rusiyaya qarşı bir neçə beynəlxalq hüquqi mexanizmdən istifadə edə bilər

yazısı səh.3-də

Böyük Britaniya Qarabağda qazıntılara başladı

yazısı səh.11-də

Naxçıvan avtobusları İranda niyə saxlanılıb?

yazısı səh.3-də

Amerikasayağı Zəngəzur dalanı: “open”, yoxsa “closed...”

yazısı səh.5-də

Sülh üçün “dəmir-beton” qərantıya

yazısı səh.6-də

Sərhədimizdəki casus şəbəkəsini gücləndirmək cəhdi

yazısı səh.8-də

Xaricilərə də işğaldan azad ərazilərə “yaşıl işıq”

yazısı səh.6-də

Qarabağdan Parisi məmnun etməyən çağırış

yazısı səh.13-də

Yaxın Şərqdə hərənin “öz ərəbi” - təhlil

yazısı səh.13-də

Süni intellekt: tərifləyənlər, pisləyənlər və...

yazısı səh.15-də

İƏT-in toplantısı ilin tarixi hadisələri sırasında

yazısı səh.14-də

Əhaliyə “bu evləri almayın” çağırışı

yazısı səh.15-də

PREZİDENTİN ABŞ-LA BAĞLI ANONSUNUN ŞİFRƏLƏRİ

Mümkündür ki, yaxın aylarda Vaşinqtondan mötəbər heyət Bakıya gəlsin; istisna deyil ki, payız aylarında Ağ Evdə yüksək səviyyədə ABŞ-Azərbaycan görüşü planlaşdırılsın

yazısı səh.7-də

Azərbaycana sanksiya tələbinin arxasında kimlər var?

Qərbdən bu çağırışların artması Paşinyanın Brüsselə səfəri ilə eyni vaxta təsadüf edir - sifarişçi kimi üç mərkəz var... yazısı səh.9-da

Arzu Nağıyev

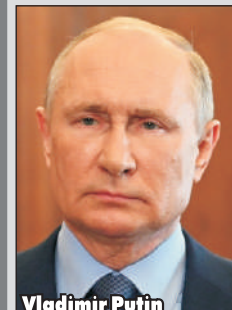
Deputat DTX-nin
yeni komissiyası
haqda: “Təhdid
müəyyən
edildikdə
dərhal...”

yazısı səh.11-də

Ann Buayonun
Şuşaya gətməsi
erməniləri
yandırdı -
Makrona məktub

yazısı səh.8-də

Vladimir Putin

Kreml
xəsislik
edir, yoxsa...

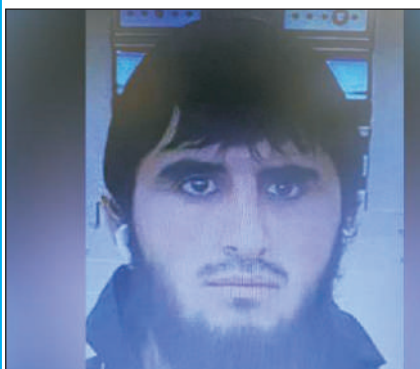
yazısı səh.4-də

Prezident media nümayəndələrini təltif edib

Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə bir qrup jurnalistə "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fəxri diplomu", 1-ci dərəcəli "Əmək", 3-cü dərəcəli "Əmək" ordeni, "Tərəqqi" medalı, eləcə də "Əməkdar jurnalist" fəxri adı verilib. Onların sırasında "Yeni Müsavat"ın yazarı Xəlid Kazımlı və Elşad Paşasoy da var. Təltif edilən bütün həmkarlarımızı təbrik edirik.

DTX "Abu Malik"-i həbs etdi

Azərbaycan vətəndaşlarını xaricdə xüsusi xidmət orqanlarına əməkdaşlığa təhvil verən, əməkdaşlıq etməyənlərin həmin xarici ölkədə həbs edilmələrinin təşkilində iştirak edən "Abu Malik" təxəllüsü

şəxs müəyyən edilərək ələ keçirilib.

APA xəbər verir ki, bu barədə iyulun 18-də keçirilmiş məhkəmə baxışı materiallarından məlum olur.

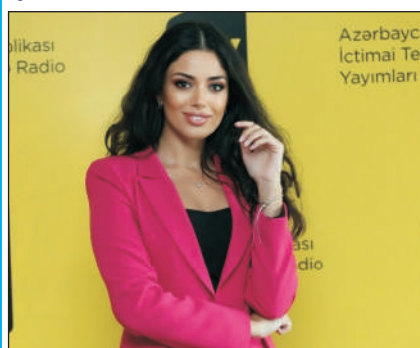
Belə ki, Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti (DTX) tərəfindən keçirilmiş antiterror tədbirləri nəticəsində 2022-ci ilin sentyabr ayından xarici xüsusi xidmət orqanları ilə "Abu Malik" təxəllüsü ilə əməkdaşlıq edən həmin şəxsin Azərbaycan vətəndaşı Əliyev Məhəmməd Şirin oğlu olduğu məlum olub.

Bu əməlləri xarici ölkə ərazisində törədən Məhəmməd Əliyev DTX-nın keçirdiyi əməliyyat-istintaq tədbirləri ilə ələ keçirilərək Azərbaycanda məhkəmə qarşısına çıxarılıb.

Məlum olur ki, öz ətrafında radikal dini təriqətə meyilli şəxslərdən ibarət terror-təxribat qruplaşması formalaşdırmağa çalışan və bunun üçün vətəndaşlarımızı tələyə salan Məhəmməd Əliyev özü əməliyyatçılarımızın qurduğu tələyə düşüb.

Hazırda DTX-da davam edən cinayət işi üzrə Məhəmməd Əliyevə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 274-cü (dövlətə xəyanət) maddəsi ilə ittiham irəli sürülərək, barəsində Səbail Rayon Məhkəməsinin qərarı ilə 4 ay müddətinə həbs-qətimkan tədbiri seçilib.

"Bakı Metropoliteni"ndə yeni mətbuat katibi

Teleaparıcı Nərmən Salmanova metropolitenin mətbuat katibi vəzifəsinə gətirilib.

Metropoliteninin mətbuat katibi Bəxtiyar Məmmədovun işə fəaliyyətinə Kommunikasiya departamentinin İctimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin rəhbəri kimi davam edəcəyi bildirilib.

Qeyd edək ki, Nərmən Salmanova daha əvvəl CBC Sport və İTV kanallarında aparıcı kimi çalışıb.

Ən çox plan yerləri ayrılan ixtisaslar açıqlandı

Növbəti tədris ili üçün peşə təhsili müəssisələrinə ən çox plan yerləri "Aşpaz", "Elektrik montyoru", "Mühasib", "Bərbər-vizajist", "Dərzi" ixtisasları üzrə ayrılıb.

Modern.az xəbər verir ki, bunu Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyinin direktoru Ceyhun Kərəmov peşə təhsili ilə bağlı təşkil olunan brifinqdə deyib.

Direktor qeyd edib ki, qəbul yerlərinin 60%-i regionlar, 40%-i isə Bakı şəhəri üçün nəzərdə tutulub.

Azərbaycanda hansı xəstəliklər çox öldürür?

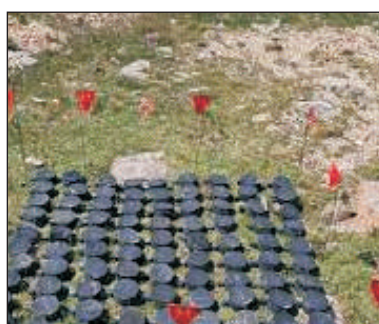
2024-cü ildə Azərbaycanda vəfat edənlərin 33289 nəfəri qan dövranı sisteminə xəstəliyin qurbanı olub. Hesabatı yayan Dövlət Statistika Komitəsi yenitörəmələrdən ölənlərin sayını 9681 nəfər göstərir.

Rəsmi məlumata görə, 2286 nəfər sinir sisteminə xəstəlik, 1964 nəfər həzm sisteminə xəstəlik, 1450 nəfər tənəffüs sisteminə xəstəlik, 1154 nəfər endokrin sistemdə xəstəlik, qidalanma və maddələr mübadiləsi pozuntuları, 1134 nəfər sidik-cinsiyyət sisteminə xəstəlik üzündən dünyasını dəyişib.

Travma, zəhərlənmə və xarici səbəblərin təsirinin başqa nəticələri 2714, perinatal dövrdə (hamiləliyin 22-ci həftəsindən doğumdan sonrakı 7 günə qədər olan müddət) meydana çıxan bəzi hallar 735, bəzi infeksiyon və parazitər xəstəliklər 504, anadangəlmə anomaliyalar (inkişaf qüsurları), deforma-

siyalar və xromosom pozuntuları 140, qan, qanyaradıcı orqanların xəstəlikləri və immunitet mexanizminin prosesə cəlb olunması ilə gedən ayrı-ayrı pozuntular 84, dəri və dərialtı toxumanın xəstəlikləri 15, sümük-əzələ sisteminin və birləşdirici toxumanın xəstəlikləri 10, başqa simptomlar, əlamətlər və normadan kənara çıxmalar 3720 nəfərin həyatına son qoyub, 29 nəfər hamiləlik, doğuş və zahılıq dövründə ölüb.

Nə qədər ərazi minalardan təmizlənib?

Minatəmizləmə Agentliyi (ANAMA) işğaldan azad edilmiş ərazilərdə minatəmizləmə fəaliyyətinə cəlb olunmuş qurumlar tərəfindən 14-20 iyul tarixlərində icra edilən minatəmizləmə əməliyyatlarına dair məlumatı açıqlayıb.

ANAMA-dan bildirilib ki, ötən həftə Tərtər, Ağdərə, Kəlbəcər, Ağdam, Xocalı, Xankəndi, Xocavənd, Laçın, Şuşa, Füzuli, Qubadlı, Cəbrayıl və Zəngilanda aparılmış minatəmizləmə əməliyyatları zamanı piyadaəleyhinə 73, tankəleyhinə 6 mina və 178 partlamamış hərbi sursat aşkarlanaraq zərərsizləşdirilib.

Həmçinin həftə ərzində 1 641 hektar ərazi mina və partlamamış hərbi sursatdan təmizlənib.

İstilər davam edir - 41 dərəcə...

İyulun 22-də gözlənilən hava şəraiti açıqlanıb.

Bu barədə Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən məlumat verilib. Bildirilib ki, Bakıda və Abşeron yarımadasında hava şəraiti yağmursuz olacaq. Mülayim şimal-qərb küləyi esəcək. Havanın temperaturu gecə 22-27° isti, gündüz 34-39° isti olacaq. Atmosfer təzyiqi 756 mm cıvə sütunu olacaq. Nisbi rütubət gecə 65-75%, gündüz 45-50% olacaq.

Azərbaycanın rayonlarında hava şəraiti əsasən yağmursuz olacaq. Lakin gündüz bəzi dağlıq ərazilərdə qısamüddətli az yağış yağacağı, şimşək çaxacağı ehtimalı var. Gecə və səhər bəzi dağlıq ərazilərdə aralıq duman. Mülayim şərq küləyi esəcək.

Havanın temperaturu gecə 22-27° isti, gündüz 36-41° isti, dağlarda gecə 11-16° isti, gündüz 28-33° isti olacaq.

QARABAĞ FK

"Qarabağ"ın rəqibləri məlum oldu

Çempionlar Liqasında III təsnifat mərhələsinin püşkatma mərasimi keçirilib.

Tədbir UEFA-nın İsveçrənin Nyon şəhərindəki mənzil-qərargahında təşkil edilir.

Püşkdə Azərbaycan çempionu "Qarabağ"ın da potensial rəqibləri məlum olub.

"Köhlən atlar" III təsnifat mərhələsinə vəsiqə qazanarsa, "Şkendiya" (Şimali Makedoniya) - FCSB (Rumıniya) cütünün qalibi ilə qarşılaşacaq.

III mərhələnin ilk oyunları avqustun 5-6-da, cavab görüşləri bir həftə sonra baş tutacaq.

Qeyd edək ki, "Qarabağ" II təsnifat mərhələsində "Şelburn"la ilk oyununu iyulun 23-də səfərdə, cavab görüşünü iyulun 30-da evdə keçirəcək.

Peskov: "Əgər Bakı Moskvanı məhkəməyə versə..."

Azərbaycan Aktau yaxınlığında təyyarə qəzası ilə bağlı Rusiya Federasiyasına qarşı beynəlxalq məhkəmə instansiyalarında iddia qaldırsa, Moskva rəsmi verdikləri (höküm) gözləyəcək.

TASS xəbər verir ki, bu barədə Rusiya prezidentinin mətbuat katibi Dmitri Peskov brifinqdə bildirib. "İstintaq hərəkətləri aparılır, araşdırma gedir. Əgər Azərbaycan belə bir qərar qəbul edərsə, bu, Azərbaycan haqqıdır, biz rəsmi verdikləri gözləyəcəyik", - Peskov deyib.

Qeyd edək ki, Prezident İlham Əliyev III Şuşa Qlobal Media Forumunda bildirib ki, Azərbaycan AZAL-ın Aktau yaxınlığında qəzaya uğrayan təyyarəsi ilə bağlı beynəlxalq ədliyyə sistemində müraciət edəcək, bunun üçün müəyyən sənədlər hazırlanır.

“Təəssüf ki, biz Rusiya rəsmilərindən heç bir cavab almamışıq. Artıq bu hadisədən yeddi ay keçib. Bizim üçün hər şey aydındır, bilirik nə baş verib. Biz bunu sübut edirik və bilirik ki, Rusiya rəsmiləri də bundan xəbərdardırlar. Onlar da gözəl bilirlər ki, nə baş verib. Ona görə də istənilən qonşu bunu etməli idi. Bizim tələbimiz təbii tələb idi - etiraf etmək, öz günahlarını etiraf etsinlər.

ödənilərkən daxili və beynəlxalq uçuşlar arasında fərq var. Məsələn, Rusiyada daxili uçuşlar zamanı bir sənişinin ölümü halında təxminən 2 milyon rubl məbləğində kompensasiya müəyyən edilib.

“Azərbaycan Hava Yolları”na məxsus “Embraer E190” təyyarəsinin qiyməti vəziyyətdən, uçuş saatlarının sayından, texniki xüsusiyyətlərindən asılı olaraq 15 milyon dollardan 45 milyon dollara qədər ola bilər. Yeni bu məbləğ Rusiyanın Ukrayna müharibəsində

radıb”.

Vəkil vurğulayıb ki, Azərbaycan bu hadisəyə görə Rusiyaya qarşı bir neçə beynəlxalq hüquqi mexanizmdən istifadə edə bilər: “Beynəlxalq Mülki Aviasiya Təşkilatı (ICAO) - Azərbaycan bu təşkilata üzvdür və Çikaqo Konvensiyası çərçivəsində rəsmi şikayət təqdim edə bilər. ICAO bu cür hallarda həm texniki, həm də hüquqi qiymətləndirmə aparır və məsuliyyət daşıyan tərəflə bağlı rəy formalaşdırır. Beynəlxalq Ədalət

olması ilə nəticələnmiş MH17 faciəsi ilə təhlükəli paralellik daşıyır: “Həmin zaman Malayziya Hava Yollarına məxsus “Boeing 777” təyyarəsi Rusiya hərbiçiləri tərəfindən təmin edilmiş “Buk” zenit-raket kompleksi ilə vurulmuşdu. Niderland və Avstraliya başda olmaqla, bir sıra ölkələr bu hadisəyə görə Rusiyaya qarşı ICAO, BMT və digər beynəlxalq platformalarda hüquqi proseslər başladılar. Niderlandın Haaqa Dairə Məhkəməsi 2022-ci ildə Rusiya xüsusi xidmət orqanları ilə əlaqəli

Naxçıvan avtobusları İranda niyə saxlanılıb?

Bakı-Naxçıvan reysini həyata keçirən üç avtobusun İran gömrüyünü keçdikdən dərhal sonra saxlanılması ilə bağlı məlumat yayılıb. Bu avtobusların 50 nəfərə yaxın sənişini gecələmək üçün yaxınlıqdakı məscidə göndərilib. Onlara məscid ərazisindən bir kilometrədən artıq uzaqlaşmamaq göstərişi verilib.

Bu haqda “Gündəlik Naxçıvan”a saxlanılan avtobusların sənişinləri məlumat verib.

Onların sözlərinə görə, sənişinlərə nə geri qayıtmağa, nə də digər nəqliyyat vasitəsilə Culfa gömrüyünə qədər getməyə icazə verilib. İran tərəfi sənişinlərə bildirib ki, avtobus reyslərinin yenidən işə düşməsi üçün Azərbaycan tərəfi Tehrana rəsmi məktub yazıb, icazə istəməliymiş. İran tərəfi onları təhdid edərək avtobusların saxlanılmasını ictimailəşdirməməyi, həmin yerdən aralanacaqları təqdirə həbs olunacaqlarını bildirib. (Qafqazinfo.az)

Problemlə bağlı Azərbaycan Yerüstü Nəqliyyat Agentliyindən “Qafqazinfo”ya bildirilib ki, artıq həmin sənişinlər Naxçıvana çatıblar: “Bakı-Naxçıvan-Bakı reysi üzrə sənişin daşımaları 14 iyun 2025-ci il tarixindən müvəqqəti olaraq dayandırılmışdı. 19 iyul tarixindən sözügedən daşımlar bərpa edilib və ilk avtobus daşımanı icra edib. Növbəti 3 avtobusla bağlı qarşı tərəfdən əlavə məlumat sorğusu daxil olub və müvafiq məlumatlar təqdim edilib. Bununla əlaqədar olaraq, marşrut üzrə 3 avtobus gömrük-keçid məntəqəsində yubanıb. Artıq həmin avtobuslar gecə Naxçıvan avtovağzalına çatıb.

Marşrut üzrə daşımların fasiləsiz həyata keçirilməsi məqsədilə davamlı birgə işlər aparılır”.

Qeyd edək ki, Bakıdan Naxçıvana və əks istiqamətə İran ərazisindən keçməklə hərəkət edən avtobus reysləri uzun illərdir ki, fəaliyyət göstərir. İsrailə İran arasında müharibə səbəbindən təhlükəsizlik məqsədilə dayandırılan reyslər iyulun 19-dan etibarən bərpa olunub.

Sumqayıtdakı yanğında 33 nəfər zəhərlənib

Sumqayıt şəhəri, 6-cı mikrorayon ərazisində yaşayış binasında yanğın zamanı 23 nəfərə dəm qazının toksiki təsiri, arterial təzyiqin yüksəlməsi və stressə qarşı kəskin reaksiya diaqnozları ilə tibbi xidmət göstərilib.

Təcili tibbi yardım xidməti tərəfindən 8, ailə üzvləri tərəfindən isə 2 nəfər Sumqayıt Tibb Mərkəzinin nəzdindəki tibb müəssisələrinə hospitalizasiya olunub.

Tüstüdən zəhərlənmə diaqnozu təyin edilən 7 nəfərə (3 qadın cinsli, 4 kişi cinsli) Təcili Tibbi Yardım Xəstəxanasında, 3 nəfərə isə (2 qadın cinsli, 1 kişi cinsli) Uşaq Xəstəxanasında zəruri tibbi xidmətlər göstərilib.

Vəziyyəti stabil olan şəxslər ambulator müalicə üçün evə buraxılıb.

AZAL-ın təyyarəsinin vurulması beynəlxalq məhkəmədə

Azərbaycan bu hadisəyə görə Rusiyaya qarşı bir neçə beynəlxalq hüquqi mexanizmdən istifadə edə bilər

Bizim təyyarəni vuranlar cəzalandırılsın və təzminat ödənilsin ailələrə. Qurbanların və yaralıların ailəsinə, AZAL-ın təyyarəsinə də görə təzminat ödənilməlidir”. Musavat.com xəbər verir ki, Prezident İlham Əliyev III Şuşa Qlobal Media Forumunun iştirakçıları ilə görüşündə qəzaya uğrayan AZAL təyyarəsi ilə bağlı suala cavabında belə deyib.

Prezident bildirib ki, artıq yeddi ay keçməsinə baxmayaraq, rəsmi Moskva bu məsələ ilə bağlı Azərbaycana heç bir konkret cavab verməyib: “Baş prokurorumuz Rusiya İstintaq Komitəsinin rəhbərinə mütəmadi məktublar göndərir. Amma cavab sadəcə budur: “İstintaq davam edir””.

Dövlət başçısı bu vəziyyəti qəbul edilməz adlandıraraq bildirib ki, Azərbaycan bu prosesi unutmur və unutmayacaq: “Bu o demək deyil ki, biz bunu unuduruq. Xeyr. Biz unuturuq və unudası deyilik”.

Prezident həmçinin bəyan edib ki, Azərbaycan beynəlxalq hüquq sisteminə müraciət etməyə hazırlaşır və bu istiqamətdə artıq Rusiya tərəfinə də rəsmi məlumat verilib: “Biz hazırda beynəlxalq məhkəməyə təqdim ediləcək hüquqi portfelini hazırlayırıq. Rusiya tərəfini də bu barədə məlumatlandırmışıq. Bilirik ki, bu proses vaxt ala bilər. Malayziya hadisəsinin ədalətinə 10 il sərf olundu. Biz də 10 il gözləməyə hazırıq. Amma ədalət bərpa olunmalıdır”.

Qeyd edək ki, Varşava (1929) və Monreal konvensiyaları sənişinin ölümü və ya xəsarət alması hallarında daşıyıcının (həmçinin üçüncü şəxslərin) maliyyə məsuliyyətini müəyyən edir. Monreal Konvensiyasını 140 dövlət, o cümlədən Azərbaycan və Rusiya ratifikasiya edib. Monreal Konvensiyası inflyasiyadan asılı olaraq zərərin məbləğini indeksləşdirməyə imkan verir. Monreal Konvensiyasına əsasən, hazırda ölüm halında təxminən 190 min dollar, yaralanma və xəsarət olarsa, 167 min dollar məbləğində kompensasiya verilir. Kompensasiya

istifadə etdiyi raketlərin bir neçəsinin toplam qiyməti qədərdir...

Məhkəmə perspektivi ilə bağlı “Yeni Müsavat”a danışan tanınmış vəkil Cavad Cavadov deyib ki, AZAL-ın təyyarəsinə hücum beynəlxalq hüququn fundamental prinsiplərinin kobud şəkildə pozulmasıdır və məsuliyyət birbaşa Rusiya dövlətinin üzərinə düşür: “Burada bir neçə əsas pozuntu ön plana çıxır. Mülki təyyarəyə qarşı hərbi güc tətbiq olunması. Bu isə 1944-cü il tarixli Çikaqo Konvensiyasına tam ziddir. Həmin maddəyə görə, heç bir dövlət mülki hava gəmisinə qarşı silahlı müdaxilə edə bilməz. Konvensiyanın 25-ci maddəsinə əsasən, təcili vəziyyətdə olan mülki təyyarələrə yardım göstərilməsi beynəlxalq öhdəlikdir. Qroznı və Mahaçqala hava limanlarına enişin rədd edilməsi, nəticədə Aktauya məcburi eniş və 38 nəfərin ölümü bu maddənin pozulduğunu göstərir. Bu, həm də humanitar hüququn insani yardım prinsiplərinin pozuntusu kimi dəyərləndirilə bilər. Təyyarənin GPS naviqasiya sistemlərinin sıradan çıxması, ehtimal ki, radioelektron mübarizə (REM) vasitələri ilə müdaxilə nəticəsində baş verib. Bu isə naviqasiya təhlükəsizliyi üzrə beynəlxalq standartlara, o cümlədən Çikaqo Konvensiyasının müvafiq tələblərinə ziddir və mülki aviasiya üçün real təhlükə yaradır”.

Məhkəmə (ICJ) - Əgər ICAO-da mübahisə həll olunmasa və ya tərəflər razılığa gəlməse, Azərbaycan dövlətlərərsi iddia ilə ICJ-yə müraciət edə bilər. Bu prosesdə məsuliyyətin rəsmi şəkildə tanınması və təzminat tələb olunması mümkündür.

BMT Təhlükəsizlik Şurası və Baş Assambleya - Bu hadisə beynəlxalq sülhə və təhlükəsizliyə təhdid kimi qiymətləndirilə bilər. Azərbaycan bu məsələni BMT gündəminə çıxararaq siyasi və diplomatik cavab mexanizmlərinin işə salınmasına nail ola bilər.

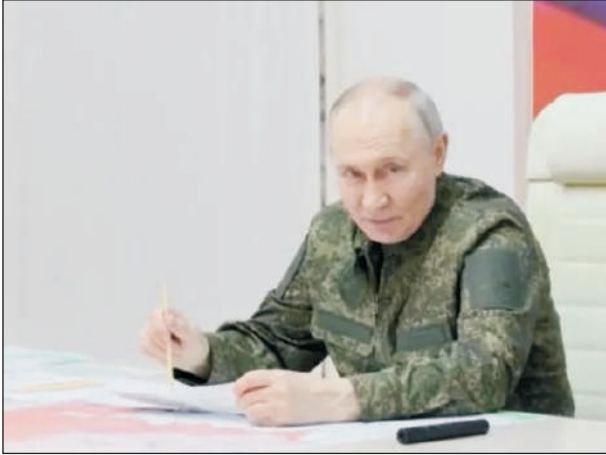
Zərərcəkmiş ailələrin hüquqları - 1929-cu il Varşava Konvensiyası və 1999-cu il Monreal Konvensiyası əsasında zərərcəkmiş ailələr kompensasiya tələbləri ilə çıxış edə bilərlər. Bu proseslər həm ikitərəfli diplomatik danışıqlar, həm də beynəlxalq arbitraj və ya məhkəmə instansiyaları vasitəsilə aparıla bilər. Azərbaycan bu məsələni beynəlxalq səviyyədə hüquqi və siyasi müstəvidə ardıcıl şəkildə qaldırmalı, ICAO və BMT çərçivəsində proseslərə start verməli, həlak olanların ailələrinin hüquqları üçün kompensasiya tələb etməlidir. Bu, təkə milli faciə deyil, eyni zamanda beynəlxalq aviasiya təhlükəsizliyinə qarşı təhlükəli bir presedentdir”.

Cavad Cavadov deyib ki, bu hadisə, eyni zamanda 2014-cü ildə Ukraynada baş vermiş və 298 insanın həlak

şəxsləri cinayət məsuliyyətinə cəlb etdi. Daha önəmli qərar isə 9 iyul 2025-ci ildə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (AIHM) tərəfindən qəbul olundu. Məhkəmə Ukrayna və Niderlandın Rusiyaya qarşı dövlətlərarası şikayəti üzrə MH17 faciəsi üzrə Rusiyanın məsuliyyətini rəsmən tanıdı, beləliklə, mülki hava gəmisinə qarşı həyata keçirilmiş hərbi hücumu görə beynəlxalq hüquqi məsuliyyətin presedenti formalaşdı. Bu, AIHM-in tarixində ilk dəfə idi ki, bir dövləti beynəlxalq humanitar hüquq normalarını pozduğuna görə bu qədər açıq və sərt şəkildə məsuliyyətə cəlb edildi. Təəssüf ki, Rusiya artıq Avropa Şurasından çıxmış və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin yurisdiksiyasından kənarda qalmışdır, buna görə də bu mexanizm bu konkret hadisə üçün açıq deyil. AZAL təyyarəsinə qarşı törədilmiş hücum da oxşar hüquqi xarakter daşıyır. Hər iki halda beynəlxalq hava məkanında, mülki hava gəmisinə qarşı ölümcül güc tətbiq olunmuşdur. Belə presedentlər beynəlxalq aviasiya təhlükəsizliyi sistemini sarsıdır və bu cür hallarda məsuliyyətin müəyyən edilməsi gələcək təhlükələrin qarşısını almaq üçün həyati əhəmiyyət daşıyır. Bu tip presedentlər beynəlxalq aviasiya sisteminə təhlükəsizlik prinsipini ciddi şəkildə təhdid edir”.

✎ **Elşən MƏMMƏDƏLİYEV,**
“Yeni Müsavat”

Putin müharibəni bitirməyə hazırlaşır?

“Rusiya Prezidenti Vladimir Putin böyük ehtimalla bu il Ukraynaya qarşı müharibəni başa çatdıracaq”. Bu sözləri avstraliyalı hərbi analitik Mayk Ryan deyib.

Onun sözlərinə görə, Rusiya iqtisadiyyatı mövcud müharibə yükünü uzun müddət daşıya biləcək durumda deyil: “Hazırda Moskva ciddi problemlərlə üzləşib və bu çətinliklərin müharibə davam etdikcə tez bir zamanda həlli mümkün görünür. Buraya iqtisadi çətinliklər, Quru Qoşunlarının döyüş qabiliyyətinin əhəmiyyətli dərəcədə zəifləməsi, ordunun tələbatını qarşılamaq üçün Şimali Koreya və Çindən artan asılılıq, həmçinin ABŞ prezidentindən gələn siyasi təzyiqlər daxildir”.

Analitik qeyd edib ki, Putin bu ilin iyununda verdiyi açıqlamada 2025-ci ildən etibarən hərbi xərclərin azaldılacağını bəyan etməklə, faktiki olaraq müharibəni güclü mövqedə yekunlaşdırmaq üçün hazırda bütün mövcud resursları səfərbər etdiyini göstərir.

NATO-nun Rusiya ilə savaş hazırlığı

“Biz İkinci Dünya müharibəsinin bitməsindən bəri ən təhlükəli dövrlərdə yaşayıyıq”. Bunu Polşanın müdafiə naziri Vladislav Kosiniyak-Kamiş deyib.

“Ümumi vəzifəmiz təhlükəsizliyimizi üç sütun üzərində təmin etməkdir: güclü cəmiyyət, güclü ordu və möhkəm ittifaqlar. NATO-nun Avropadakı Müttəfiq Qüvvələrinin Ali Baş Komandanı Aleksus Qrinkiyeviçin 2027-ci ildə Rusiya və Çinlə mümkün müharibə ilə bağlı sözləri isə “siqnal” və “təhlükəsizlik məsələsi”nin aktuallığının təsdiqidir”, - deyə o bildirib.

Qeyd edək ki, bundan əvvəl Qrinkeviç Çin və Rusiyanın 2027-ci ildə alysana üzv ölkələrə qarşı müharibəyə başlaya biləcəyini bəyan etmişdi.

Hərbinin sözlərinə görə, Çin çox güman ki, Tayvan ərazisində əməliyyata başlamazdan əvvəl öz hərəkətlərini Rusiya ilə əvvəlcədən razılaşdıracaq.

Qrinkeviç əlavə edib ki, Şimali Atlantika Alyansı belə nəticələrə hazır olmalı və arsenalında bütün lazımı resurslara malik olmalıdır.

Bundan əlavə, xatırladaq ki, son zamanlar NATO ölkələrinin Rusiya təhlükəsi əleyhinə hazırlıqları diqqət çəkir. Almaniya Litvada 45-ci Tank Briqadasını daimi yerləşdirərək, İkinci Dünya müharibəsindən bəri ilk dəfə xaricdə daimi hərbi kontingent saxlayır. Baltik ölkələri “Baltic Defence Line” layihəsi ilə sərhəd boyu müdafiə istehkamları qurur. Hollandiya və Norveçin “F-35” qırıcılarının Polşa üzərindən regiona yerləşdirilməsi isə hava məkanının gücləndirilməsinə yönəlib. Bu addımlar NATO-nun şərq cinahını Rusiya təhdidinə qarşı daha dayanıqlı etməyi hədəfləyir.

Bakı-Moskva münasibətlərində gərginliklə bağlı Xankəndidə keçirilən media forumunda jurnalistin sualına Prezident İlham Əliyevin cavabında bir neçə xüsusi məqam diqqət çəkdi. Əvvəla, Prezidentin mövqeyi bir daha göstərdi ki, Azərbaycan Rusiya ilə bağlı məlum təyyarə olayından keçən 7 ayda heç bir geri addım atmayıb. Baxmayaraq ki, bu 7 ayda rəsmi Bakıya mövqeyini yumşaltmaq üçün təzyiqlər var. Prezident bir daha Aktau hava limanı yaxınlığında AZAL-a məxsus “Embraer 190” sərnişin təyyarəsinin qəzaya uğraması ilə bağlı Rusiya tərəfindən hələ də heç bir cavab təqdim olunmadığını dedi.

Kreml xəsislik edir, yoxsa qabalıq?

Ekspert deyir ki, Azərbaycanın tələblərinə əməl edilməzsə, parlament müttəfiqlik və tərəfdaşlıq bəyannaməsini ratifikasiya etməyə bilər

“Biz nə baş verdiyini bilirik və bunu sübut edə bilərik. Həmçinin əminik ki, Rusiya rəsmiləri də baş verənləri çox yaxşı bilirlər. Sual olunur: nə üçün onlar, sadəcə, hər hansı bir qonşunun edəcəyi addımı atmırlar? Bizim xahiş və tələblərimiz tamamilə məntiqlidir: qəzanın baş verməsində günahı etiraf etmək, təyyarəni vuran şəxsləri cəzalandırmaq, həlak olanların ailələrinə, zərərçəkənlərə və AZAL-a - itirilmiş təyyarəyə görə kompensasiya ödənilməsinə təmin etmək”, - Prezident İlham Əliyev bildirib.

Prezident Rusiya İstintaq Komitəsinin Azərbaycan tərəfinin bütün məktublarına “istintaq davam edir” cavabını verdiyini yada salıb: “Biz onun başa çatmasını gözləyəcəyik, amma hesab edirik ki, belə davranış əks-məhsuldardır. Bu, bizim unutmayaçaqımız səbəb olmayacaq. Biz unutmayacağıq. Artıq Rusiya tərəfini məlumatlandırmışdıq ki, bu məsələ ilə bağlı beynəlxalq məhkəmə instansiyalarına təqdim etmək üçün dosye hazırlayıyıq. Biz on il gözləməyə hazırıq, amma ədalət zəfər çalmalıdır. Və təəssüf ki, qeyri-müəyyən vəziyyətdə qalmaqda olan bu məsələ Rusiya ilə Azərbaycan arasında ikitərəfli münasibətlərin inkişafına töhfə vermir”.

Azərbaycanın mövqeyi kifayət qədər aydındır. Rusiya bu vaxta qədər qəza ilə bağlı heç nəyi açıqlamayıb, heç kəsi məsuliyyətə cəlb etməyib. Açıq görünür ki, Rusiya həmişə olduğu kimi, burada da məsuliyyətdən yayınmağa çalışır. Bəs Azərbaycan tərəfinin mövqeyi bu qədər aydın olsa da, Rusiya niyə məsələni, heç olmasa kompensasiya ödəmir? Yeni Moskva xəsislik edir, yoxsa qonşuya və strateji müttəfiqlik sənəd imzaladığı dövlətə

da antiterror tədbirləri ilə əlaqədar Rusiyanın sülhməramlılarına dislokasiya yerini tərk etməməsi ilə bağlı qabaqcadan məlumat verilməsinə baxmayaraq, hərbi əməliyyatlar keçirilən əraziyə özbaşına daxil olmuş hərbiçiləri səhvən vurduğu görə də münasibətləri

imzalanmış müttəfiqlik və tərəfdaşlıq bəyannaməsini Azərbaycan parlamenti ratifikasiya etməyəcək. Bu məsələdə itirən tərəf yenə də Rusiya olacaq. Çünki Qərbin sanksiyaları fonunda Putin Rusiyası beynəlxalq müstəvidə təklənib. Belarus və Şimali Koreya kimi güclü nüfu-

münasibətdə qabalıq?

Azərbaycan-Rusiya parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun üzvü Azər Badamov hesab edir ki, mübahisənin beynəlxalq məhkəmə müstəvisində həll olunması üçün müraçit etmək Azərbaycanın hüququdur: “AZAL-a məxsus təyyarəyə görə kompensasiyanın ödənilməsi Rusiya üçün heç də böyük bir çətinlik yaratmır. Burada təkcə kompensasiyadan söhbət getmir. Həm də Rusiya Azərbaycandan rəsmi qaydada üzr istəməlidir. Rusiya üçün ən çətin və qəbul edilməz sayılan məsələ məsuliyyətini etiraf edərək Azərbaycandan üzr istəməsidir. Çünki Rusiya hələ də imperiya təfəkküründədir və hesab edir ki, o boyda böyük ölkə Azərbaycan qarşısında günahını necə etiraf etsin. 2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı üzərinə götürdü və münasibətləri gərginləşdirməmək üçün bütün prosedurlarını icra etdi. Eyni zamanda 2023-cü ilin 20 sentyabrın-

gərginləşdirməmək üçün yenə Azərbaycan bütün lazımı addımlarını atdı. İndi də Azərbaycanın tələb etdiyi qeyri-adi bir şey yoxdur. Sadəcə, hər bir müstəqil dövlətin görməli olduğu məsələləri Rusiyadan tələb edirik.

Amma Rusiyanın öz səhvini başa düşərək Azərbaycana siyasi təzyiq göstərmək cəhdlərindən çəkinərək günahını etiraf edəcəyinə və müvafiq addımlar atıb yaxın qonşuluq münasibətlərinin gərginləşməsinə aparan hərəkətlərdən çəkinəcəyinə ümid edirik”.

Siyasi təhlilçi Sona Əliyeva da o fikirdədir ki, Rusiya Azərbaycana qarşı imperialist siyasətini dəyişmək istəmir: “Bakı Kremlin gözündə hələ də “müstəmləkə, əyalət şəhəri” kimi görünür. Amma gərginlik bir qədər də uzansa, Rusiya Azərbaycan kimi etibarlı tərəfdaşı itirə bilər. Görünən odur ki, Rusiya keçmiş SSRİ respublikalarına öz baxışını son otuz ildə dəyişməyib. Əgər AZAL-ın təyyarəsinin vurulmasına görə, Moskva Bakıdan üzr istəməsə, Azərbaycan Rusiyaya daha sərt təpki verəcək. 22 fevral 2022-ci ildə iki ölkə arasında

zu olmayan ölkələrin dəstəyinə ümid bəsləyir. Azərbaycan isə Şimal-Cənub, Qərb-Şərq marşrutunun tam mərkəzində yerləşir. Üstəlik, Zəngəzur dəhlizinin açılması prosesində Rusiya bütün proseslərdən kənarda qala bilər. Çünki Azərbaycan regionun əsas oyunçularından biridir. Ən əsası, Bakı beynəlxalq müstəvidə bütün addımları Ankara ilə birlikdə atır. Yeni regionda indi əsas söz sahibi Türk Birliyidir, Rusiya deyil. Ukrayna savaşının uzanması isə Rusiyanı Güney Qafqazdan bir qədər də uzaqlaşdıracaq. Düşünürəm ki, Kremlin beyin mərkəzləri də bunu çox yaxşı anlaşırlar. Onlar çox gecikmədən Cənubi Qafqazın açarı olan Azərbaycandan üzr istəməli və təyyarə qəzasına görə ölkəmizin irəli sürdüyü bütün şərtləri qeyd-şərtsiz qəbul etməlidirlər. Azərbaycan təyyarə qəzası ilə bağlı beynəlxalq məhkəməyə baş vurarsa, oradan bizim lehimizə ədalətli qərar çıxarsa, bu, Rusiyanın beynəlxalq müstəvidə nüfuzunu daha da zədələyəcək. Bu baxımdan, Kreml Bakıdan üzr istəməyə tələsməlidir”.

□ **Cavansir ABBASLI,**
“Yeni Müsavat”

Prezident İlham Əliyev ötən həftəsonu Xankəndindəki media forumunda Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı mövqə bildirib. Prezidentin sözlərinə görə, təəssüf ki, son beş il ərzində Ermənistan Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı heç bir iş görməyib: “Bu məsələ qəsdən gündəmdən çıxarılır. Belə olan halda, Ermənistanın nə vaxtsa tranzit ölkəyə çevrilmək imkanı sıfıra yaxınlaşır. Əgər bu prosesi əngəlləməkdə davam etsələr, düşünürəm ki, Ermənistan nəinki hazırkı nəqliyyat təcridindən çıxıb bilməyəcək, həm də müəyyən dərəcədə siyasi təcrid vəziyyətinə düşəcək”.

Dövlət başçısı ABŞ şirkəti tərəfindən icarəyə götürülməsi ilə bağlı mövqeyini də bildirib. Dövlət başçısı deyib ki, sual Ermənistan rəhbərliyinə verilməlidir: “Bizim ərazimizdə heç bir operator, icarədar, ticarətçi ola bilməz. Ermənistan özü çox şey edə bilər. Mənim bundan xəbərim yoxdur. Onlar artıq dırnaqarası Avropa müşahidəçilərini sərhədə dəvət ediblər. Bunlar peşəkar casuslardır. Onlar İrana qarşı casus fəaliyyəti aparırlar. Düzdür, onlar binokl vasitəsilə bizə də baxırlar, biz də onları görə bilirik. Mən Əbu-Dabidə həmkarına dedim, bizim Azərbaycandan Azərbaycana təhlükəsiz keçid olmalıdır. Bu, Azərbaycanın bir bölgəsindən digər bölgəsinə keçiddir. Bizim vətəndaşlar orada erməni sərhəddəsinin simasını görməli deyil. Bu, bizim tələbdir. Əks halda, vətəndaşlarımız təhlükə altında olacaqlar”.

Bellidir ki, Ermənistanın baş naziri son mətbuat konfransında ABŞ-ın Zəngəzur dəhlizinin icarəsi ilə bağlı təklifinin fəal müzakirə olunduğunu bildirib. “Biz bunda maraqlıyıq, lakin indiyədək bu məsələdə razılığa gəlməmişik. Belə bir razılaşma əldə oluna bilirmi? Bəli, ola bilər”, - o vurğulayıb və əlavə edib ki, Amerika variantı hələ də əsas hesab edilsə də, digər ölkələrin də oxşar təşəbbüsləri müzakirə olunur.

Paşinyan həmçinin bildirib ki, o, əsas kommunikasiyaların üçüncü tərəfə ötürülməsində heç bir risk görmür. “Məsələn, Zvartnots hava limanının rəhbərliyi ekstraterritorialdır. Mən inanmıram ki, bu halda, Ermənistanın suverenliyi, yurisdiksiyası və ya ərazi bütövlüyü pozulsun. Bizim su təchizatı sistemimiz də ekstraterritorial idarə olunur”, - baş nazir qeyd edib.

Rusiyanın “İzvestiya” nəşri “Dəhlizdə fırtına: amerikalılar Cənubi Qafqaz uğrunda döyüşə başladılar” məqaləsində ABŞ-ın layihədə mümkün iştirakına Bakı və Ankaranın hələ reaksiya vermədiyini yazır: “Görünür, hər iki paytaxt bu variantdan o qədər də razı deyil, çünki onlar yolda heç bir nəzarətin olmamasını ideal hesab edirlər. Eyni zamanda üçüncü tərəfin iştirakı da onlar üçün məqbul görünür”.

Ermənistan Təbii Siyasət Araşdırmaları İnstitutunun elmi işçisi Sergey Melkonyan isə nəşrə deyib ki, tə-

səvvür etmək çətinidir ki, hansısa kommersiya şirkətinin gömrük və sərhəd nəzarəti funksiyalarını öz üzərinə götürsün: “Burada cavabdan daha çox suallar var. Amma qeyd edərim ki, Ermənistan da sərhəd və sərhəd təhlükəsi ilə bağlı çətin vəziyyət var. Yarı blokada vəziyyəti qalmaqdadır, sülhü qorumaq vəzifəsi son dərəcə çətin görünür”.

Bu yaxınlarda Rusiya xarici işlər nazirinin müavini Mixail Qaluzin 10 noyabr razılaşmasını regionda kommunikasiyaların açılmasında və sərhədlərin müəyyənləşməsində Rusiyanın iştirakının nəzərdə tutulduğunu xatırladı. Azərbaycanın qərb rayonları ilə Naxçıvanı birləşdirən quru əlaqəsi olan Zəngəzur dəhlizi ideyasını ilk dəfə məhz üçtərəfli bəyanatda əks olunurdu, Rusiya sərhədçiləri bu yolun təhlükəsizliyini təmin etməli idi.

Amma Rusiya da bu 5 il də Zəngəzur dəhlizi məsələsində bir addım belə irəliləyə bilmədi. İndi isə Rusiya XİN Zəngəzur dəhlizinə nəzarətin Moskva'ya aid olduğu köhnə sənədi yada salır. Azərbaycanın tələbi bəlli, Rusiyanın və ABŞ-ın istəyi də... Bəs çıxış yolu nədir?

Erməni analitik Ovannes Avetisyan isə maraqlı analogiya aparıb. O bildirib ki, Zəngəzur dəhlizi açıldıqdan sonra eynilə Batumidəki proses təkrarlanacaq: “Məsələn, Batum. Türkdilliləri gətirib, işlədəcək və orada məskunlaşdıracaqlar”. Onun proqnozuna görə, Zəngəzur bu gün Ermənistanın ən az məskunlaşan bölgəsidir: “Dəhliz həyata keçirəndən sonra iqtisadi sənədlər imzalanacaq, Türkiyədən iş adamları bura gələcək, irimiqyaslı hotel və xidmət layihələri yaradacaqlar”.

Bəs Azərbaycan bu düynünün çözülməsini necə təsəvvür edir? Beş ildir həllini tapmayan dəhliz məsələsi daha nəçə il uzana bilər?

Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının (AMİP) sədri, deputat Arzuxan Əlizadə “Yeni Müsavat”-a açıqlamasında qeyd etdi ki, Zəngəzur dəhlizi istənilən halda açılacaq. Parlamentin üzvü bildirdi ki, sadəcə olaraq, bu gün Zəngəzur dəhlizi uğrunda savaşa gedir və mövqelərin toqquşması da əslində dəhlizə nəzarət uğrunda: “İran həzrətdə istisnadır, ancaq istənilən halda, bu dəhliz onların maraqlarına xidmət etmir.

Amerikasayağı Zəngəzur dalaı: “open”, yoxsa “closed...”

Azərbaycanın tələbi bəlli, Rusiyanın və ABŞ-ın istəyi də...; bəs çıxış yolu nədir - deputatdan ilginclik proqnoz

İran daha böyük siyasi maraqlarını təmin etmək üçün bu yolun açılmasını istəmir. Ermənistanla sərhədinin nəzarətdən çıxacağı qənaətinə də olduğu üçün bu fikirdədir. Ancaq Rusiyanın 2020-ci il 10 noyabr bəyannaməsinə müvafiq olaraq həmin xəttə Rusiya Federal Xidmət orqanlarının nəzarətini hədəflədiyi məlumdur. Amma Ermənistan bu məsələdə mövqeyini artıq konkret şəkildə bildirib. Əslində bu, Azərbaycanın da maraqlarına tam uyğun deyil. Bu baxımdan, həmin kommunikasiya xəttinə nəzarətin Azərbaycan və Türkiyənin əlində olmasında maraqlıyıq. Azərbaycan və Türkiyə bu layihədə əsas rol oynayır. Həmçinin təhlükəsizlik mexanizmində də birbaşa iştirak etməlidirlər”.

A.Əlizadə Zəngəzur dəhlizinin açılmasında böyük türk dövlətlərinin də maraqlı olduğunu açıqladı: “Sözsüz ki, ABŞ da bu məsələdə maraqlıdır və hətta təklif də irəli sürüb ki, onların bir şirkəti həmin bölgəni 100 il müddətinə icarəyə götürmədi ki, sadəcə olaraq, bu gün Zəngəzur dəhlizi uğrunda savaşa gedir və mövqelərin toqquşması da əslində dəhlizə nəzarət uğrunda: “İran həzrətdə istisnadır, ancaq istənilən halda, bu dəhliz onların maraqlarına xidmət etmir.

viləsinin imzalanması üçün Türkiyə və Azərbaycanla kommunikasiya qurulmalıdır. Düzdür, bu gün Ermənistan Paşinyanın təmsilində fərqli mövqə sərgiləyir. Ancaq Paşinyan seçkilərə qədər bu məsələ ilə bağlı konkret addım atmaq imkanına malik deyil. Çünki seçkiöncəsi bu məsələ müxalif qüvvələri qıcıqlandırır və onların əlini gücləndirə bilər”.

Deputat vurğuladı ki, Paşinyanın Türkiyə səfərində və Prezident İlham Əliyevlə Əbu-Dabidə baş tutan 5 saatlıq görüşündə bu məsələ müzakirə olundu: “Məlumdur ki, sülh müqaviləsinin bağlanması üçün əsas şərtlərdən biri də məhz Zəngəzur dəhlizinin açılmasıdır. Bu, rəsmi şəkildə səs-lənməyə də, bütün danışıqların əsas predmetidir. Hesab edərim ki, Ermənistandakı parlament seçkilərindən sonra həm sülh müqaviləsinin imzalanması, həm də Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı ciddi addımlar atılacaq. Eyni zamanda Ermənistan konstitusiyasında Azərbaycana və Türkiyəyə qarşı ərazi iddialarının qaldırılması ilə bağlı referendum keçirilməsi fonunda da önəmli addımların şahidi olacağıq. Sadəcə, zamana ehtiyac var”.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
“Yeni Müsavat”

Ermənistan sərhədini də ABŞ-a icarəyə verir?

“Ermənistan sərhədində Rusiya sərhədçiləri var. Belə olan halda, Amerikanın Zəngəzur dəhlizinə gəlişi necə mümkün olacaq? Ermənistan dəhlizi yox, sərhədini də Amerikaya icarəyə vermək istəyir? Dünyada belə nümunə yoxdur. Rusiyanın Kaliningrad Litva ərazisindən keçən dəhliz heç kəsə icarəyə verilməyib. Litva üzərinə götürdüyü öhdəliklərə əməl edir və gediş-gəlişə heç bir maneə yoxdur”.

Milli Məclisin deputatı Rasim Musabəyov Ayna.az-a açıqlamasında belə deyib. Onun sözlərinə görə, amerikalılar təkəcə dəhlizə yox, həm də sərhədə 99 il nəzarət edəcəklərsə, bu o deməkdir ki, İrəvan Moskvanı qəzəbləndirmək istəyir: “Ümumiyyətlə, bunu həyata keçirmək mümkün olacaqmı? Təsəvvür edək ki, bütün əngəlləri keçərək Amerika şirkəti dəhlizə nəzarətə başladı. Oradan nə Rusiya, nə İran, nə Çin istifadə edəcək. Amerika şirkəti gəlib oraya vəsait qoyacağısa, əvvəldən qazancını hesablamalıdır. Təkcə Azərbaycandan Naxçıvana maneəsiz keçid hesabına, gedib-gələn qatarların hesabına heç əməliyyat xərclərini ödəmək mümkün deyil. Paşinyan hansısa gurultulu təkliflər irəli sürməyə öyrənib, amma onun təklifləri prosesi irəli aparmır, əksinə, problemləri daha da mürəkkəbləşdirir.

Əslində Paşinyan oyun-oyunla, zaman qazanmaq-la məşğuldur. Amma bu oyunları sonra İrəvanın özünə zərər gətirir. Azərbaycana təhlükəsiz və maneəsiz keçid vacibdir. İstəyir Amerikaya həvalə etsin, istəyir Avstraliyaya həvalə etsin. Bakı Ermənistandan bunu tələb edir. 10 noyabr 2020-ci ildə imzalanmış Üçtərəfli Birgə Bəyanatın 9-cu bəndində dəhlizə Rusiya hərbiçilərinin nəzarəti məsələsi ona görə salınıbmışdı ki, orada faktiki olaraq, Rusiya hərbiçiləri mövcuddur. Yeni ki, hər bir halda, orada təhlükəsizliyi və keçidi təmin edən qüvvə kimi rus sərhədçiləri idi və ona görə də bu bənddə Rusiya sərhədçiləri qeyd edilmişdi. Bu, Rusiyanın xoşuna gəlmək üçün yazılmışdı. Necə ki, Rusiya sülhməramlı qüvvələri həmin vaxt mövcud olan Laçın dəhlizinə nəzarət edirdilər. İndi Ermənistan dəhlizə Rusiya sərhədçilərinin nəzarətini istəmirsə, rusları oradan çıxarmaq, özünü nəzarət etmək istəyirsə, o zaman zəhmət çəksin çıxarsın, üzərinə də təhlükəsizliyi təmin edəcəyinə dair öhdəlik götürsün. Eyni zamanda bu təhlükəsizliyi təmin edəcəyinə zəmanət versin”.

“Əbu-Dabidə müzakirə etdiyimiz mövzulardan biri tərəflər arasında etimadın aşağı səviyyədə olması idi ki, bu da tamamilə anlaşılandır. Bizə gəldikdə, mövqeyimiz heç vaxt dəyişməyib. 2003-cü ildə “Qarabağ bizim torpağımızdır!” dediyim kimi, bu 22 il ərzində də bunu demişəm və deyirəm. Amma ermənilərin mövqeyi dəyişib. Onun yenidən dəyişməyəcəyi ilə bağlı təminat varmı? Belə bir qərantıya var?.. Mənim belə bir təminatım yoxdur. Beynəlxalq hüquq normaları və Əbu-Dabidə dediyim kimi, separatçılığın tabutunun üzərini dəmir-betonla qapadacaq sənədlər zamanət olmalıdır”.

Bu fikirləri Prezident İlham Əliyev III Şuşa Qlobal Forumunun iştirakçıları ilə görüşdə səsləndirib. Dövlətimizin başçısı vurğulayıb ki, bunun üçün ATƏT-in Minsk Qrupu ləğv edilməlidir. Prezident bununla əlaqədar belə deyib: “Məntiqi sadədir. Əgər erməni tərəfi Qarabağ münaqişəsinin bitdiyini hesab edirsə, - Minsk Qrupu isə Qarabağ münaqişəsi üçün yaradılmışdı, - demək, onu ləğv etmək lazımdır. Bunun üçün Ermənistan Konstitusiyasına dəyişikliklər edilməlidir ki, oradan Azərbaycana ərazi iddialarının yer aldığı müstəqillik bəyannaməsi çıxarılsın. Prinsipcə, dediyim kimi, biz tabutun üzərini dəmir-betonla qapatmaq və bundan sonra normal yaşamaqdan uzaqda deyilik. Mən bunu əvvəlki görüşlərdə də demişəm: siz öz həyatınızı yaşayın, biz də öz həyatımızı yaşayaq. Ancaq belə olan təqdirdə Cənubi Qafqazda az-çox məqbul situasiya tədricən yarana bilər ki, nəhayət, üç ölkə heç olmasa hər hansı əməkdaşlıq imkanlarını müzakirə etməyə başlaya bilər”.

Deputat Elçin Mirzəbəyli hesab edir ki, Prezidentin forumda səsləndirdiyi fikirlər Cənubi Qafqazın gələcək yol xəritəsini ifadə edir: “Prezidentin “separatçılığın tabutunun üzərini dəmir-betonla qapadacaq sənədlər zamanət olmalıdır” fikri, həm simvolik, həm də hüquqi-siya-

Sülh üçün “dəmir-beton” qərantıya

Prezident İlham Əliyev Xankəndidəki çıxışında tək-cə Azərbaycan-Ermənistan arasında deyil, bütövlükdə Cənubi Qafqazın təhlükəsizliyi üçün yol xəritəsini açıqladı

si mənada postmünaqişə dövrünün əsas arxitekturasını müəyyənləşdirir. Prezidentin “ermənilərin mövqeyi dəyişib. Onun yenidən dəyişməyəcəyi ilə bağlı təminat varmı” sualı, həm tarixi təcrübənin diktəsi, həm də Ermənistan tərəfinin uzun illər ərzində ikili standartlar və qeyri-konstruktiv davranışlar sərgiləməsinin nəticəsidir. Azərbaycanla etimadın bərpası üçün yalnız sözlər deyil, sistemli hüquqi və institusional addımların atılması vacibdir. Bunun başlıca yolu kimi Prezident Ermənistan Konstitusiyasının dəyişdirilməsini və müstəqillik bəyannaməsindən Azərbaycana qarşı ərazi iddialarının çıxarılmasını göstərir”. **Elçin Mirzəbəyli bildirdi ki, Prezidentin çıxışında diqqət çəkən məqamlardan biri də ATƏT-in Minsk Qrupunun ləğvinə dair çağırışıdır:** “Qrupun fəaliyyətinin uzun illər ərzində qeyri-effektiv olduğu, status-kvonun qorunmasına xidmət etdiyi hər kəsə məlumdur. Belə bir şəraitdə, Er-

mənistan tərəfi əgər doğru-dan da münaqişənin başa çatdığını qəbul edərsə, bu qəbildən olan mexanizmlərin siyasi-hüquqi məkanın gündəmindən çıxarılması istiqamətində konkret mövqe nümayiş etdirməlidir. Bu, həm də yeni reallıqların, yeni Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpasının Ermənistan tərəfindən, istisnasız olaraq qəbul olunmasının təsdiqidir. Belə bir yanaşma, Cənubi Qafqazın gələcək siyasi xəritəsində yeni əməkdaşlıq və inteqrasiya imkanlarının açılmasını stimullaşdırır”. **Deputat əlavə etdi ki, bütövlükdə, Prezident İlham Əliyevin mesajları, sadəcə, siyasi bəyanatlar kimi deyil, postmünaqişə dövrünün doktrinası kimi qəbul olunmalıdır:** “Azərbaycanın regional liderlik mövqeyi, hüquqa əsaslanan siyasəti və strateji dözümlülüyü, Cənubi Qafqazda yeni mərhələnin başlanğıc nöqtəsinə müəyyən edir. Ermənistan üçün isə seçim artıq aydındır. Ermənistan

tan ya destruktiv keçmişin yükündən qurtulmalı, ya da özünü gələcəyin inkişaf xəritəsindən təcrid etməlidir”.

Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin baş mütəxəssisi Tural İsmayilov isə bildirib ki, Prezidentin Şuşa forumundakı çıxışı Azərbaycanın regional siyasətində dönüş nöqtəsi hesab edilə bilər: “Bu çıxışda tək-cə mövcud reallıqlar deyil, həm də gələcək gəsiyasi planlamaların əsas konturları ortaya qoyulub. İlham Əliyev bir daha sübut etdi ki, Bakı yalnız beynəlxalq hüququ deyil, həm də tarixi və siyasi reallığı əsas götürür. Ermənistan rəhbərliyi zaman-zaman dəyişən və ziddiyyətli ritorikalarla prosesi ya tormozlayır, ya da manipulyasiya edir. Prezidentin “mənim belə bir təminatım yoxdur” ifadəsi Azərbaycan rəhbərliyinin siyasi sədəlvhlükdən uzaq olduğunu göstərir. Bu, həm də tərəflərin bərabər məsuliyyət daşımalı olduğu fikrinin ifadəsidir. Prezidentin diqqətə çatdırdığı əsas məqamlardan biri də “separat-

çılığın tabutunun dəmir-betonla qapanması” fikridir. Bu, sadəcə, ritorik deyim deyil, Azərbaycanın separatizmə qarşı nə dərəcədə prinsipial mövqe tutduğunun simvolik açıqlamasıdır. Həqiqətən də, artıq 2020-ci ildən sonra Cənubi Qafqazda separatizmin yaşamaq imkanı yoxdur”.

T.İsmayilovun sözlərinə görə, Prezidentin ATƏT-in Minsk Qrupunun ləğv edilməsi ilə bağlı çağırışı postmünaqişə dövrünün institusional təmizlənməsi üçün vacib addımdır: “Azərbaycanın münaqişənin bitdiyini elan etməsi ilə Minsk Qrupunun ləğvi arasında məntiqi bağ tam aydındır. Əgər Ermənistan da bu fikirdədirsə, niyə həmin strukturu qoruyub saxlayır? Deməli, hələ də ssenari ehtiyatda saxlanılır. Prezident haqlı olaraq bu mövzunu beynəlxalq auditoriyanın diqqətinə çatdırır. Ermənistan Konstitusiyasının dəyişdirilməsi tələbi isə sırf hüquqi texnika deyil, strateji zamanət vasitəsidir. Əgər sənədlər üzərində ərazi iddiaları qalırsa, hər hansı sülh bəyannaməsi dəyərsizdir. İlham Əliyev bu ziddiyyətin üstünü açaraq sülh prosesinə zərurət qədər realist yanaşma sərgiləyir. “Öz həyatınızı yaşayın, biz də öz həyatımızı” çağırışı həm ayrılıq, həm də əməkdaşlıq mesajı daşıyır. Bu, daha çox “paralel sülh” modelidir - hər kəs öz sərhədləri daxilində sabitlik qursun”.

Siyasi ekspert qeyd etdi ki, Prezidentin təqdim etdiyi bu çərçivə Cənubi Qafqazın real barış konsepsiyası ola bilər: “Əgər bu konsepsiya qəbul edilməzsə, gərginliyin yeni mərhələyə keçməsi istisna olunmur. O zaman məsuliyyət Ermənistanın və onun havadar-

larının üzərinə düşəcək. Prezidentin ritorikasında konstruktivliklə bərabər ciddi xəbərdarlıq tonları da yer alır. Azərbaycan heç vaxt illüziyalarla danışmır - konkret sənəd, zamanət və hüquqi əsas tələb edir. Prezidentin ritorikasında “çox danışmaq, nəticə görək” yanaşması var. Beynəlxalq hüquq çərçivəsində təqdim edilən prinsiplər - sərhədlərin tanınması, qarşılıqlı ərazi bütövlüyünə hörmət və s. - əslində hər iki tərəfin uzunmüddətli sabitliyi üçün yeganə çıxış yoludur. Lakin Ermənistan yenə də bu prinsipləri ya ləngidir, ya da manipulyasiya edir. Prezident İlham Əliyev açıq və səmimi şəkildə bildirir ki, Azərbaycan artıq “müharibə və barış arasında” qərar vermək prosesindən çıxıb. Seçim edilib - sülh yolu ilə, amma konkret şərtlərlə. Əgər bu şərtlər qəbul olunmasa, Azərbaycan digər alternativlərini aktivləşdirəcək. Bu isə heç kəsə marağında deyil”.

T.İsmayilov vurğuladı ki, Ermənistan bu prosesi anlamasa, yenidən özünü təcrid edəcək: “Ermənistan cəmiyyəti və siyasi elitası anlamalıdır ki, bu, onların sonuncu şansındır. Cənubi Qafqazın yeni reallığı artıq yazılıb, onu pozmaq istəyənlər siyasi fəsadlara hazır olmalıdır. Azərbaycan öz diplomatik kartlarını oynadı, indi sıra qarşı tərəfdədir. Əgər Ermənistan növbəti dəfə destruktiv yanaşma nümayiş etdirsə, Bakı beynəlxalq hüquq çərçivəsində öz maraqlarını təmin etməyə davam edəcək. Bu, artıq hərbi müstəviyə keçməyə də, iqtisadi və diplomatik izolyasiya formasında özünü göstərə bilər. Ermənistan bunu gözə alırsa, seçim onundur...”

□ **E.PAŞASOY,**
“Yeni Müsavat”

Xaricilərə də işğaldan azad ərazilərə “yaşıl işıq”

2025

-ci il iyulun 23-dən etibarən xarici ölkə vətəndaşları Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə müvafiq icazə almaqla həm fərdi nəqliyyat vasitələri ilə, həm də qrup halında Şuşa, Laçın, Ağdam, Füzuli, Xocalı və Xankəndi şəhərlərinə səfər edə biləcəklər.

“APA-Economics” xəbər verir ki, bununla bağlı Dövlət Turizm Agentliyi və Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi birgə məlumat yayıb.

Bildirilib ki, qeyd edilən imkan 90 gün müddətinə qədər Azərbaycana səfər edən, həmçinin ölkəmizdə müvəqqəti və ya daimi yaşamaq üçün icazəsi olan xarici vətəndaşlara şamil olunacaq. Fərdi minik avtomobilləri ilə adicəkilən ərazilərə səfər etmək istəyən xarici ölkələrin vətəndaşları “Yolumuz Qara-

bağa” (www.yolumuzqarabaga.az) portalı üzərindən icazə almaqla səfərlərini reallaşdırmaq imkanı əldə edə bilərlər.

Portalda xarici ölkə vətəndaşlarının pasport məlumatlarının daxil edilməsi üçün müvafiq pəncərələr yaradılıb, əlçatanlığı təmin etmək üçün portalda ingilis və rus dillərində funksionallıq təmin olunub. Fərdi minik avtomobillərini idarə edən şəxslər “Yolumuz Qarabağa” portalı üzərindən səfərlə

bağlı qaydalar, mina təhlükəsizliyi barədə maarifləndirici məlumatlarla tanış olmalı, həmçinin bu barədə səfər edən şəxsləri məlumatlandırmalı, müvafiq yoxlanışdan keçdikdən sonra işğaldan azad edilmiş ərazilərə daxil olduqda, mina təhlükəsizliyinə əməl etmək üçün marşrutdan kənara çıxmamalı, yollayıcılarında diqqətli olmalı və səfər marşrutu boyunca qaydalara əməl etməlidirlər.

Xarici ölkələrin vətəndaşları, həmçinin “Yolumuz Qarabağa” portalı vasitəsilə səfər etdikləri istiqamətlərdə fəaliyyət göstərən hotel və digər yerləşmə məntəqələri barədə məlumat əldə edə bilərlər. Bununla yanaşı, ecnəbilər işğaldan azad edilmiş ərazilə-

rə qrup halında da səfər edə bilərlər.

Qrup turları - Turizm Reystriində turoperator kimi

qeydiyyatdan keçmiş turizm şirkətləri tərəfindən həyata keçiriləcək. Həmçinin bildiririk ki, yuxarıda adları çəkilən

ərazilərdə fəaliyyət göstərən hotellərdə rezervasiya edən xarici vətəndaşlar əraziyə giriş icazəsi əldə etmiş olacaqlar.

Rəsmiləşdirilən icazələr 5 gün müddətində etibarlı olacaq.

"Gözləntimiz böyükdür və ümid edirik ki, yaxın gələcəkdə ABŞ-Azərbaycan münasibətlərini yüksək səviyyəyə qaldıracaq mühüm hadisələr olacaq. Düşünürəm ki, bu, tamamilə təbii, çünki bir çox məsələlər bizi xüsusən də cənab Trampın Administrasiyası ilə birləşdirir.

Yeri gəlmişkən, onun ilk prezidentliyi dövründə ABŞ-Azərbaycan münasibətləri çox müsbət olub. Fikrimcə, artıq gördüyünüz və söylədiyim həmin müsbət tendensiya davamı olacaq. Biz Cənubi Qafqazda gedən proseslərdə Amerikanın fəal iştirak etmək cəhdini görürük. Onlar istəyirlər ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında uzunmüddətli münasibətlərin tamamilə aradan qaldırılmasına öz töhfələrini versinlər. Düşünürəm ki, gələcəkdə biz daha çox xoş xəbərləri eşidəcəyik". Bu barədə Prezident İlham Əliyev Xankəndindəki çıxışında bildirib.

Dövlət başçısı onu da əlavə edib ki, hazırda Tramp Administrasiyasının nümayəndələri ilə qarşılıqlı fəaliyyətin bir neçə ayı aydın şəkildə göstərir ki, normal münasibətlərə qayıdır: "Bilirsiniz, əvvəlki ABŞ Administrasiyası demək olar ki, ABŞ-Azərbaycan əlaqələrini heçə endirmişdi. Dövlət Departamenti-nin yüksək rütbəli rəsmiləri açıq söyləyirdilər ki, Azərbaycanla bir daha işlər adi qaydada gedə bilməz və bu, suverenliyin və ərazi bütövlüyünün tərəfimizdən bərpa olunması ilə bağlı idi".

Cənubi Qafqazda fəal siyasət almaq istəyən ABŞ-ın Azərbaycanla münasibətləri yüksək səviyyəyə çatdırmasının fərqi vardır. Mümkündür ki, yaxın aylarda ABŞ-dan mötəbər heyət (məsələn, dövlət katibi Rubio) Bakıya gəlsin. İstisna deyil ki, "gələcəkdə daha çox xoş xəbərlər eşidəcəyik" anonsunun arxasında payız aylarında Ağ Evdə yüksək səviyyəli görüş də planlaşdırılsın. Bəs bu barədə ekspertlər nə düşünürlər?

Deputat, Ana Vətən Partiyasının sədr müavini Günay Ağamalı Azərbaycanla ABŞ arasında təmasların daha da intensivləşəcəyini qeyd etdi: "Azərbaycan və ABŞ arasında diplomatik münasibətlərin xarakteristikası hər dövr üçün özünün spesifik xüsusiyyətləri ilə seçilib və dalğavari xətt üzrə inkişaf edib. Lakin yeni global nizamın formalaşdığı bu günlərdə Cənubi Qafqaz geosiyasi maraqların kəsişdiyi bir regiondur və Tramp Administrasiyası mövcud proseslərdən kənarda qalmaq istəmir. Məhz bu kontekstdə, cənab Prezident İlham Əliyevin forumda ABŞ-la mövcud iki tərəfli əlaqələrlə bağlı səsləndirdiyi fikirlər diqqət çəkir. Öl-

kə rəhbərinin çıxışı onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycan-ABŞ münasibətləri bir müddətlik gərgin və soyuq dövrdən sonra yenidən normallaşmağa doğru gedir və bu gözlənilən idi. Donald Tramp sələfi Co Baydendən fərqli olaraq real maraqlara söykənən pragmatik yanaşma nümayiş etdirir. Tramp Administrasiyası üçün Bakının strateji əhəmiyyəti olduqca yüksəkdir. Azərbaycan Avropanın mühüm enerji təvəqqüsu, onların Yaxın Şərqdəki əsas müttəfiqi İsrailin dostu və regionun sabitləşdirici gücüdür. Göründüyü kimi, Cənubi Qafqaz ABŞ-ın yeni strategiyasında mühüm yer tutur. Vaşinqtonun Azərbaycanla Ermənistanın sülh gündəliyinə müsbət yanaşması və öz dəstəyini nümayiş etdirməsi bunun bariz nümunəsidir. Eyni zamanda Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı səsləndirilən fikirlər, onun əhəmiyyətinin düzgün dəyərləndirilməsi indiki şəraitdə həlledici faktordur. Təbii ki, burada əsas məsələ Azərbaycanın regionda formalaşdırdığı yeni geosiyasi reallıqlar və bunun fonunda Rusiya və İranın təsirinin zəifləməsi dayanır. Tramp Administrasiyası başa düşür ki, Azərbaycan və Türkiyə ilə regional maraqları uzlaşdırmaq bölgədə dayaq nöqtəsi qurmaq baxımından zəruridir. Məhz bu səbəbdən hesab edə bilərik ki, yaxın zamanda tərəflər arasında təmaslar daha da intensiv xarakter daşıyacaq".

Siyasi şərhçi Qulamhüseyn Əlibəyli Tramp Administrasiyasının özündən əvvəlki Bayden Administrasiyasının Azərbaycanla bağlı buraxdığı səhvləri düzəltməklə məşğul olduğunu qeyd etdi: "Amerikanın Azərbaycanla münasibətlərinin gərginləşməsi Azərbaycan tərəfinin ucbatından olmayıb. Bu, əvvəlki Bayden Administrasiyasının tutduğu siyasi xətt olub. İndi isə sevindirici hal hesab etmək olar ki, Tramp Administrasiyası bir qədər fərqli davranır. Doğrudur, bəzi dövlət rəsmilərinin açıqlamaları qıcıq doğurur. Amma bu Administrasiya çalışır ki, hər yerdə dövlətin imicini qaldırsınlar. Bir sözlə, tək-cə bir ölkəyə, diaspora yönəlik siyasət yeritmirlər. Hər tərəfli, çoxşaxəli siyasətə üstünlük verilir. Əslində Prezident İlham Əliyevin bu söylədikləri forumda ABŞ-la mövcud iki tərəfli əlaqələrlə bağlı səsləndirdiyi fikirlər diqqət çəkir. Öl-

Prezidentin ABŞ-la bağlı anonsunun şifrələri

Mümkündür ki, yaxın aylarda Vaşinqtondan mötəbər heyət Bakıya gəlsin; istisna deyil ki, payız aylarında Ağ Evdə yüksək səviyyədə ABŞ-Azərbaycan görüşü planlaşdırılsın

əyyən fikirlər, real ola biləcək projələr dayanır. Onlardan birincisi, bəli, münasibətlərin yaxşılaşdırılmasıdır. Tramp Administrasiyası Bayden dövründə yaradılan nöqsanların aradan qaldırılması üçün daha fəal fəaliyyət sərgiləyir. Azərbaycanla münasibətləri bu və ya digər şəkildə yaxşılaşdırmağa çalışırlar. Bu həm də o deməkdir ki, indiki Administrasiya Azərbaycanın Cənubi Qafqazda artmaqda olan nüfuzunu, rolunu və təsirini çox yaxşı başa düşür və bu təsiri Ermənistan, Rusiyanın xeyrinə dəyişmək istəmir. Onun üçün də hesab edir ki, Azərbaycanla münasibətləri gərginləşdirmək bölgədəki maraqlarına ziddir. Yeni Amerikanın bölgədəki maraqları Azərbaycanla normal əməkdaşlıq tələb edir. Biz də Bayden Administrasiyası dövründə yaradılan gərginliyin aradan qaldırılması üçün atılan addımları görürük. Tramp Administrasiyası qəbul edir ki, Azərbaycan tərəfi bölgədə söz sahibidir və onsuz bölgəyə daxil olmaq, öz maraqlarını təmin etmək mümkün görünmür. Hər bir dövlət Cənubi Qafqazda istər geosiyasi, istərsə də iqtisadi tərəfdən maraqlarını tə-

min etmək istəyir. Azərbaycanla bağlı hazırda əsas məsələlərdən biri də Zəngəzur dəhlizi ilə bağlıdır. İndi Tramp Administrasiyası Zəngəzur dəhlizinin Amerikanın xüsusi şirkətlərinə 99 il müddətinə icarəyə verilməsini rəsmən irəli sürüblər. Tramp hakimiyyəti qəbul edir ki, Zəngəzur dəhlizinin açılması sülh müqaviləsinin imzalanması ilə əlaqədardır".

Q.Əlibəyli Azərbaycan tərəfin Amerikanın bu regionda göstərdiyi səylərin artmasında maraqlı olmasına da toxundu: "Ölkə başçısının fikirlərindən çıxış etsək, bölgədə geosiyasi təhlükəsizliyin yaradılması üçün Amerikanın səylərinin artdığı görünür. Rəsmi Bakı bu səylərin artmasına çox müsbət yanaşır. Xüsusilə son zamanlarda Rusiya ilə münasibətlərin gərginləşməsi, Kremlin Azərbaycan diasporası, bütövlükdə həmvətənlərimizə qarşı göstərdiyi zorakı münasibət, hətta Rusiya tərəfindən bəzi şəxslərin dilindən Azərbaycanı raketlərlə vura biləcəyi barədə fikirlər səsləndirilməsi bu bölgədə sabitliyin pozulmasına gətirib çıxarır. Onun üçün də hesab edə bilərik ki, Amerikanın bu şəkildə bölgəyə daxil

Trampın reytingi: 92 faiz və...

"Economist/YouGov" şirkətinin yeni sorğusu ABŞ Prezidenti Donald Trampın reytingində fərqli mənzərələri üzə çıxarıb. Novator.az-ın məlumatına görə, "The Hill" qəzeti yazır ki, 11-14 iyulda keçirilmiş rəy sorğusuna qatılan 1680 amerikalının 55 faizi Donald Trampın fəaliyyətini bəyənmediyini, 41 faizi onun işindən razı olduğunu bəyan edib.

Donald Tramp Respublikaçılar Partiyasının üzvüdür. O, 2016-cı ilin prezident seçkisində Demokratlar Partiyasından Hillari Klintonu məğlub edib, 2017-ci il yanvarın 20-dən prezidentliyə başlayıb, 2020-ci ilin prezident seçkisində Demokratlar Partiyasının namizədi Cozef Baydenə uduzub, 2021-ci il yanvarın 20-də postunu tərk edib.

2024-cü ilin prezident seçkisində Demokratlar Partiyasının namizədi Kamala Harrisi udan Donald Tramp 2025-ci il yanvarın 20-dən yenidən dövlət başçısıdır.

"Economist/YouGov"un sorğusunda iştirak edən respublikaçıların 92 faizi prezidentin fəaliyyətindən məmnun olduğunu bildirib. Demokratların isə cəmi 3 faizi bu fikirdə olub.

Hesabata əsasən, partiyasız amerikalıların 29 faizi Donald Trampın prezidentliyindən məmnundur.

Konqresin alt qanadında - 435 nəfərlik Nümayəndələr Palatasında Respublikaçılar Partiyası 220, Demokratlar Partiyası 212 mandatla təmsil olunur. Yuxarı palatada - 100 nəfərlik Senatda respublikaçıların 53, demokratların 45 yeri var.

olması geosiyasi təhlükəsizlik baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Təbii ki, Birləşmiş Ştatlar öz maraqlarını güdür. Onun üçün də Zəngəzur dəhlizinin istifadəyə verilməsi ilə əlaqədar çalışır ki, bölgədə sabitlik olsun. Onun üçün cənab Prezidentin söylədiyi fikirlərin arxasında duran məsələlərdən biri də Zəngəzur dəhlizi ilə bağlıdır. Bütün hallarda

Amerikanın siyasəti birmənalı olmasa da, kələ-kötür olsa da, bəzən kobud gücdən istifadə olunsa da, hər halda, düşünürəm ki, ABŞ-ın bölgəyə təsir etmək imkanlarının artması Rusiyanın təsir imkanlarının azalmasına gətirib çıxaracaq. Əslində cənab Prezident də bunları söyləmiş olurdu".

□ **Cavanşir ABBASLI,**
"Yeni Müsavat"

Ann Buayonun Şuşaya getməsi erməniləri yandırdı

Makrona Bakıdakı səfiri cəzalandırması üçün məktub göndərilib

Fransa səfirinin Şuşaya getməsi separatçıların həşir qoparmasına səbəb olub. Hətta ləğv edilmiş qondarma “artsax”ın Fransadakı “daimi nümayəndəsi” Hovannis Gevorgyan prezident Emmanuel Makrona qəzəbli məktub göndərmişdir.

Yada salaq ki, Fransanın Azərbaycandakı səfiri Ann Buayon ötən ay Qarabağda olub. Fransa səfiri yeganə diplomat idi ki, azad olunmuş ərazilərə səfər etmədi.

İndi isə separatçılar Makrona məktub yazaraq hansısa “tədbir” görülməsini xahiş edirlər.

AMİP liderinin köməkçisi Əli Orucov Fransanın Azərbaycanın gücü qarşısında “ağıllandığını” söylədi: “Ermənilər və onun havadarı olan Fransa Azərbaycana qarşı hansısa çirkin niyyətlərini həyata keçirməyə çox cəhd göstərdi. 44 günlük müharibə dövründə Paris parlamenti qondarma Dağlıq Qarabağın müstəqilliyinin tanınması barədə qətnamə qəbul etdi. Fransa həmçinin təsir altında saxladığı beynəlxalq və regional təşkilatlar vasitəsilə də Azərbaycana davamlı təzyiqlər göstərdi. Ermənistanın sürətlənməsi üçün hər cür dəstəyini, o cümlədən hərbi, maliyyə, siyasi dəstəyini ifadə etdi. Ancaq bütün bunlar əks effekt verdi və Fransanın Cənubi Qafqazdakı nüfuzuna mənfi təsir göstərdi. Makron iqtidarının Ermənistan üzərindən regionda möhkəmlənmək planları iflasa uğradı. Çünki Azərbaycanla düşmənçilik edib, onun maraqlarını və mövqeyini nəzərə almadan bu geostrategiya bölgədə möhkəmlənmək faktiki olaraq mümkün deyil. Bu gündə də edilən cəhdlər heç bir nəticə vermədiyindən Paris reallığı və Azərbaycanın gücünü qəbul etmək məcburiyyətində qaldı. Fransanın Azərbaycandakı səfiri Ann Buayonun Şuşaya nəhayətdə səfər etməsi və gördükləri barədə həqiqətləri səsləndirməsi Parisin Bakı ilə gərginliyi yumşaltmasının siqnalı kimi yozula bilər. Burada Azərbaycan diplomatiyasının uğuru da öz nəticəsini verir deyə bilərik. Ermənilərin cəhdlərinə və təxribatçı addımlarına baxmayaraq düşünmürəm ki, Fransa öz milli maraqlarını onların yersiz iddialarına və ambisiyalarına qurban versin”.

Ədalət, Hüquq və Demokratiya Partiyası sədrinin müavini, politoloq Niyəməddin Orduxanlı fransız səfirin açıqlamasının Fransanın Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıdığını bir daha təsdiqlədiyini qeyd etdi: “Fransa səfirinin Şuşaya getməsi təsadüfi deyil. Nəzərə alsaq ki, Şuşa və Qarabağ 5 il idi ki, erməni işğalından azad olunmuşdu və bu günə qədər Fransa səfiri səfər etmədi. Əlbəttə ki, burada əsas məsələnin kökündə Fransa-Azərbaycan münasibətləri dururdu. Fransanın açıq şəkildə Ermənistana verdiyi dəstək ortada var idi. Bu səbəbdən idi ki, Fransa haqsız olaraq və beynəlxalq hüququ pozaraq Azərbaycana qarşı ədalətsiz davranırdı. Azərbaycan dövlətinin inadı və prinsipial mövqeyindən sonra Fransa dövlətinin siyasətində yumşalma baş verdi. Hər kəs çox yaxşı bilir ki, Fransanın rəsmi tapşırığı olmasaydı, Azərbaycandakı Fransa səfiri Şuşaya səfər etməzdi. Ləğv edilmiş qondarma “artsax”ın Fransadakı “daimi nümayəndəsi” Hovannis Gevorgyanın prezident Makrona qəzəbli məktubu hecnəyi dəyişdirməyəcək. Bütün hallarda Fransanın ermənilərə böyük sevgisi və dəstəyinin olmasına baxmayaraq, Fransa hər zaman Qarabağı Azərbaycanın ərazisi kimi tanıyır. Makron hansısa bir separatçının məktubu ilə səfərə nəsə edən deyil. Əslində ermənilər də çox yaxşı başa düşür ki, Fransa artıq Azərbaycanla normal münasibətlərin bərpasına çalışmaq üçün bir addım atıb. Biz də Fransa ilə əlaqələrin bərpasında maraqlı olmalıyıq. Ağıllı siyasət düşmənimin dostunu özümüzə dost etdirməkdir və ya düşmənimizə dəstəkdən məhrum etməkdir. Fransanın Azərbaycandakı səfiri Ann Buayonun “Şuşa Azərbaycan mədəniyyətini başa düşmək, anlamağa imkan verən şəhərdir. Həqiqətən də, burada olmaqdan böyük sevinc hissi keçirirəm. Bilirəm ki, Şuşa Azərbaycan üçün xüsusi yer tutur, çünki bu şəhər mədəniyyət və incəsənətin rəmzidir. Bundan əlavə, Şuşa dünyaya bir çox məşhur insanlar bəxş edib”, deməsi bir daha sübut edir ki, Fransa Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyır. Buayon həmçinin vurğulayıb ki, Azərbaycanın Qarabağ regionunda aparılan tikinti-bərpa işlərinin gedişinə heyran qalıb. Bütün bunlar və verilən bəyanatlar onu deməyə əsas verir ki, Fransa Azərbaycana qarşı səhv mövqedə olduğunu başa düşməyə başlayıb və əlaqələrin bərpasında maraqlıdır. Separatçıların Makronun Azərbaycanla bağlı fikirlərinə heç bir təsiri olmayacaq. Ermənilər yaxşı başa düşürlər ki, tarix boyu böyük dövlətlər ermənilərdən öz məqsədləri üçün həm Azərbaycana, həm də Türkiyəyə qarşı istifadə ediblər. İstifadə müddəti bitdikdən sonra onları zibil yığına tullayıblar”.

□ **Cavansir ABBASLI,**
“Yeni Müsavat”

Avropa İttifaqı (Aİ) ölkələrinin səfirləri bu ilin yanvarında Ermənistandakı müşahidə missiyasının fəaliyyət müddətinin 2027-ci il fevralın 19-dək uzadılmasına qərar verdi, hərçənd Azərbaycan çoxdandır ki, onların fəaliyyətinin dayandırılması tələbi ilə çıxış edir.

“2022-ci ilin oktyabrında Praqada Azərbaycan ona razılıq vermişdi ki, bu missiya 2 ay orada qalsın və istefaya zabitlərdən ibarət olsun. Lakin bu missiyanın müddəti uzadıldıqda bizimlə heç kim məsləhətləşmədi. Missiya üzvlərinin davranışı, necə dəyərlər, “binokl diplomatiyası” qəbul edilməzdir”, - deyə dövlət başçısı Belçika Krallığının yeni səfirini qəbul edərkən demişdi.

İndi isə belli olur ki, Belçika bu tənbəhdən nəinki nəticə çıxarıb, əksinə, Aİ müşahidəçilərinin artırılması üzərində işləyirlər. Bəllidir ki, ötən həftə sonu Belçika parlamenti anti-Azərbaycan qətnaməsi qəbul edib. Sözügedən bədnam qətnamədə o da vurğulanır ki, Aİ Ermənistandakı müşahidə missiyasını genişləndirməlidir.

Prezident İlham Əliyev III Şuşa Qlobal Media Forumunda Avropa İttifaqının müşahidəçiləri haqda qısa mövqe bildirib. “Onlar (Ermənistan - red.) artıq dırnaqarası Avropa müşahidəçilərini sərhəddə dəvət ediblər. Bunlar peşəkar casuslardır. Onlar İrana qarşı casus fəaliyyəti aparırlar. Düzdür, onlar binokl vasitəsilə bizə də baxırlar, biz də onları görə bilirik”, - deyə Ə.Əliyev bildirib.

Təsədüfi deyil ki, Aİ missiyasının fəaliyyətə başlamasından sonra Ermənistan tərəfindən Azərbaycanla sərhəddə çox sayda hərbi təyinatlı obyektlər tikilib. O cümlədən Azərbaycan-Ermənistan şərti sərhədində və Ermənistan-İran sərhədində müşahidə aparılıb. Təsədüfi deyil ki, 12 günlük müharibə zamanı İranla bağlı məlumatların Qərbdə ötürülməsində Aİ müşahidəçilərinin iştirakı da təsdiqlənmişdi. Rusiya da dəfələrlə bəyan edib ki, bu missiyanın əsl niyyəti kəşfiyyat məlumatları toplamaqdır.

Beləliklə, Aİ həm sülh sənədinin imzalanmasını istəyir, həm də sərhəddə casus şəbəkəsini genişləndirmək, son nəticədə bölgədə təməlli sülhə qarşı çıxır.

Yada salaq ki, iyunun 13-də Avropa İttifaqının (Aİ) Ermənistandakı avantürist “sərhəd missiyası”nın bir qrup üzvü yenidən Azərbaycanla sərhəddə gəlmişdi. Onlar bu dəfə şərti sərhədin Zəngilan istiqamətində görünüb. Avropalılar binoklla Azərbaycan ərazilərini müşahidə ediblər. Təsədüfi deyil ki, Aİ missiyasının fəaliyyətə başlamasından sonra Ermənistan Azərbaycanla sərhəddə çox say-

Sərhədimizdəki casus şəbəkəsini gücləndirmək cəhdi

Bakı və İrəvan üçüncü qüvvənin sərhəddə olmamasını razılaşdırıbsa, Brüssel niyə aranı qarışdırır? - şərh

da hərbi təyinatlı obyekt tikib.

Bu, “sülh” adı altında regionda destruktiv fəaliyyətdir. Azərbaycan Prezidenti dəfələrlə bəyan edib ki, bu missiya rəsmi Bakı ilə Aİ münasibətlərində də etimadsızlıq yaradır. Səbəb çox sadədir - “Avropa müşahidəçilər missiyasının” müddəti ölkəmizin razılığı olmadan, hətta bizimlə məsləhətləşmədən uzadılıb. Halbuki buna ehtiyac yox idi. Rəsmi Bakı birmənalı şəkildə missiyanın fəaliyyətini də, “binokl diplomatiyası”nı da rədd edir.

Azərbaycanın sülhlə bağlı rəsmi şərtləri aydındır - Ermənistanın Konstitusiyası dəyişdirilməli, ATƏT-in Minsk Qrupu buraxılmalıdır. Mülki missiyanın fəaliyyətinin dayandırılmasının şərt kimi irəli sürülməsinə gəlincə, sərhəddə üçüncü qüvvələrin olmamasına dair məsələ sülh sazişinin layihəsində əks olunub. Ermənistan da bu şərti qəbul edib, sadəcə, bütün şərtlərin yerinə yetirilməsi vacibdir.

Bəs bu məsələ razılaşdırılıbsa, Belçika niyə missiyanın tərkibinin genişlənməsinə çağırış edir?

Siyasi ekspert Oqtay Qasimov “Yeni Müsavat”a bildirib ki, Avropa İttifaqının məhz bu addımları sülhə birbaşa xələf gətirir: “Bu günlərdə iki ölkə arasında sülh mətni razılaşdırılıb, Əbu-Dabidə yüksək səviyyəli görüş olub, ABŞ da bu prosesdə rolu olduğunu bəyan edib, yeni bir dinamika mövcuddur. Ən əsası isə sərhədlərdə uzun müddətdir eskalasiya yoxdur. Belə olan halda “casus missiyası”nı artırmağa

hər hansı zərurət görünmür”.

O.Qasimov qeyd edib ki, Belçika parlamentinin bu çağırışları prosesi əngəlləməyə gətirib çıxarır: “Diqqət edirsinizsə, nə zaman sülh danışıqlarında irəliləyiş olur, kənardan təsirlər və ya bəyanatlar eşidilir. Bu mənada Avropa İttifaqının Ermənistandakı kəşfiyyat missiyasının sıralarını genişləndirmək çağırışları da təxribat xarakterlidir”.

Vətəndaş Həmrəyliyi Partiyasının Siyasi Şurasının üzvü Asif Şəkərli bu bəyanatların arxasında iki plan olduğunu düşünür: “Birincisi, regionda Qərbin mövqeyini gücləndirmək və rus sərhədçilərinin olduğu bölgədə öz təsir imkanlarını artırmaq, ikincisi isə Azərbaycanın guya Zəngəzura hərbi güclə daxil olacağı barədə yanlış rəy yaradaraq Ermənistanı “qorumaq” niyyəti. Hər iki məsələdə Avropa İttifaqı səhv edir. Çünki Azərbaycan Naxçıvana quru yol əldə etmək üçün güc tətbiqini planlaşdırmır. Bu, 5 ilə yaxındır ki, uyduşulmuş fikirdir və təbliğat gedir. Paşinyan təklif edir ki, sərhədin delimitasiya olunan hissələrindən Avropa İttifaqının casusları çıxı bilər və sülh müqaviləsindən sonra missiya işini başa çatdıracaq. Amma bu da yalandır.

Çünki missiya işini 2027-ci ilədək uzadıbsa, deməli, ya həmin vaxta qədər sülh sazişi olmayacaq, ya da Paşinyan sözünün üstündə dayanıb vədini yerinə yetirməyəcək. Necə ki Minsk Qrupu 5 ildir əsas-sız yere de-yure mövcuddur.

Sülh sənədindən sonra da avropalı “revizor”ların bölgədə qalması ehtimalı yüksəkdir”.

A.Şəkərlinin sözlərinə görə, bu vəziyyət Rusiyanı da narahat edir, amma indiki halda müdaxilə imkanı qalmayıb. VHP rəsmisi hesab edir ki, Qərbin regiona bu şəkildə qarışması sülhə və sabitliyə xidmət etmir, səbəb də Rusiyanın Cənubi Qafqazda olmasıdır: “Nəticədə strateji rəqəbat dərinləşir, kənar qüvvələrin mübarizəsi regionu qeyri-stabil yerə çevirir. Ona görə Ermənistan Qərbdən bu çağırışlara uymamalıdır. Ümumiyyətlə, onların nə işlə məşğul olduqları şübhəlidir. Gecə-gündüz hərbi hissələrimizi izləməklə nə etmək fikrindədirlər? Belə aydın olur ki, kəşfiyyat məlumatları toplayır, regionun xəritəsini öyrənir, müəyyən koordinatlar əldə etməyə çalışırlar. Bu da tamamilə özbaşınalıqdır. Onların sərhədimizi müşahidə etməyə ixtiyarı yoxdur. Guya şərti sərhəddə eskalasiya riskini müşahidə edirlər. Halbuki cəfəngiyyatdır. Dəfələrlə Ermənistan şərti sərhəddə atəş açıb və missiya heç bir hesabat təqdim etməyib”.

Xatırladaq ki, Aİ missiyasının ilkin 40 nəfərlik heyəti 2023-cü ilin 20 fevralında 138 nəfərlik heyətlə uzunmüddətli fəaliyyətə başlayıb, daha sonra həmin ilin dekabrında missiya üzvlərinin sayı 209 nəfərə çatdırılıb. Kanada Aİ üzvü olmadığı halda, bu ölkənin nümayəndələri Müşahidə Missiyasına qoşulub.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
“Yeni Müsavat”

Belçika Nümayəndələr Palatasının ötən həftəsonu qəbul etdiyi birtərəfli və qərəzli qətnamənin Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın Brüsselə səfəri ilə eyni vaxta təsadüf etməsi diqqət çəkdi. “Yeni Müsavat” xatırladır ki, həftənin əvvəlində də Paşinyan Brüsselə Avropa Şurasının və Avropa Komissiyasının sədri ilə yanaşı Belçikanın baş naziri Bart de Veverlə də görüşüb. Paşinyan İrəvana qayıdan kimi isə Belçika parlamenti ölkəmizə qarşı əsassız ittihamlar irəli sürən qətnamə qəbul edib.

“Yoxlanılmamış, yanlış və birtərəfli məlumatlar üzərində qurulan bu sənədin müəllifləri son dövrdə Cənubi Qafqaz regionunda təşəkkül tapmış siyasi, hüquqi və humanitar şəraiti görməzdən gəlir, beynəlxalq hüquq prinsiplərinə və normalarına etinasızlıq göstərir, hər bir parlamentin

dirilirlər. Onların müvafiq hüquqları təmin edilir, məhkəmə prosesi şəffaf aparılır və amansız rəftarla bağlı heç bir şikayət yoxdur. Bunun əksinə olan iddiaların irəli sürülməsi suveren dövlətin daxili işlərinə qarışmaqdan başqa bir şey deyil”, - deyə bəyanatda bildirilir.

Azərbaycana sanksiya

tələbinin arxasında kimlər var?

Qərbdən bu çağırışların artması Paşinyanın Brüsselə səfəri ilə eyni vaxta təsadüf edir - sifarişçi kimi üç mərkəz var...

rəhbər tutmalı olduğu ədalət və obyektivlik meyarlarını sayı salmırlar. Qətnamədə Azərbaycan Respublikasının öz ərazi bütövlüyünü bərpa etmək kimi qanuni və suveren hüququ əslində inkar edilir.

2023-cü ilin sentyabrında Azərbaycanın həyata keçirdiyi antiterror əməliyyatı yalnız Qarabağ ərazisində fəaliyyət göstərən Ermənistan ordusunun qalıqlarına və qeyri-qanuni silahlı dəstələrə qarşı yönəlmişdi və beynəlxalq hüquqa tam uyğun idi. Belçika parlamenti üzvlərinin Azərbaycanı “müharibə cinayətlərində” və “insan hüquqlarının pozuntularında” ittiham etmək cəhdləri əsassızdır və siyasi motivlərlə bağlıdır. Milli Məclisin Belçika parlamentinin qətnaməsinə etiraz olaraq qəbul etdiyi bəyanatda belə deyilir.

“Qətnamənin “qanunsuz həbslərle” bağlı hissəsinə gəlincə, xatırlatmaq yerinə düşər ki, hazırda Bakıda məhkəmə istintaqına cəlb edilən erməni milliyyətli şəxslər Azərbaycan ərazisində hərbi təcavüz, müharibə cinayətləri, zorakılıqla yoxa çıxarma, işgəncə vermə, terrorçuluq və s. kimi cinayətlər törətməkdə təqsirlən-

Nümayəndələr Palatası Belçika hökumətinə qarşı da tələblər irəli sürüb. Belə ki, hökumət hərbi cinayətlərin beynəlxalq səviyyədə araşdırılmasını dəstəkləməli, Ermənistan-da konsulluq mövcudluğunu artırmalı, rəsmi İrəvanla humanitar və hərbi əməkdaşlığı daha da dərinləşdirməlidir. Həmçinin Aİ insan hüquqlarını pozanlara qarşı hədəfli sanksiyalar tətbiq etməlidir. Aydındır ki, bu tezislər Azərbaycana qarşıdır və ölkəmizə sanksiya tətbiqi çağırışdır.

Təəccüblü deyil ki, sülhdən dem vuran Ermənistan parlamentinin sədri Alen Simonyan qərəzli və təxribat xarakterli sənədin müəllifləri El Van Xufa və Mişel de Maqeyə təşəkkülünü çatdırıb. Simonyan qondarma sənədin qəbulunda iştirak edən bütün deputatlara minnətdarlığını izhar etməyi də unutmayıb.

O zaman ölkəmizə qarşı sanksiya tələbinin arxasında kimlər durur: erməni lobbisi, Avropadakı anti-Azərbaycan qüvvələr, yoxsa özlərini bərişçil göstərən, əslində isə Bakıya yeni təzyiq rıçaqları yaratmaq istəyən İrəvan hakimiyyəti?

Siyasi şərhçi Azər Həsəretin “Yeni Müsavat”-a bildirdiyinə görə, Belçikadan bu sənədin qəbul edilməsi heç yeri-

nə düşmür və üstəlik, ona heç bir zərurət yox idi. Onun fikrincə, Azərbaycan Prezidenti ilə Ermənistan baş naziri görüşü və görüşün nəticələri müsbətdir: “Hər iki tərəf nəticələrdən razıdır. Yəni Ermənistanla Azərbaycan arasında anlaşma mərhələsi demək olar ki, bitmək üzrədir, tərəflər razılaşma əldə edirlər. Bütün problemlər həll olunmaq üzrəyken Belçika parlamentinin birdən-birə bu müzakirəni açması heç başa düşülən deyil. Əksinə, onlar sülh prosesinə töhfə verə bilmədilər. Bu müzakirəni açmadan, tərəflərin görüşünü alqışlaya, bu cür təmasların davam etməsinə çağırış edə bilmədilər. Ancaq heç bir dextli olmadan belə bir addım atmaları şübhə doğurur”.

Onun sözlərinə görə, bu şübhəyə əsas verən də Ermənistandakı revanşistlərdir: “Bunu Paşinyan hakimiyyətinin etdiyini o qədər də ağlabatan saymıram. Çünki Paşinyan mümkün qədər tez sülh müqaviləsinin əldə olunmasına çalışır. Bu hadisəni daha çox ortalığı qarışdırmaq istəyən üçüncü tərəf törətmiş ola bilər. Bu da təbii ki, revanşistlərdir. Onların da bir qolu hamımıza bellidir ki, birbaşa Rusiyaya bağlıdır. İş pozmağa cəhd edən, mənəcə, Rusiyadır. Əlbəttə, Azərbay-

canla Ermənistan ortaq səylərlə bunun qarşısını alacaq. Bu mərhələni də keçə biləcəyik. Əsas məsələ odur ki, Belçika parlamentinə və bütövlükdə Belçika dövlətinə Azərbaycanla Ermənistan birgə şəkildə belə davranışın yersiz olduğunu desə, bu, aramızı vurmaq, sülh prosesini əngəlləmək istəyənlərə çox gözəl cavab olar”.

Siyasi təhlilçi Ramiyə Məmmədova isə Simonyanın riyakar olduğunu vurğulayıb və rəsmi İrəvanın bu əski parçası olan qətnamədən həzz aldığını bildirib. Onun qənaətinə görə, bu sənədin qəbulunda sponsorluq erməni lobbisinin, siyasi təsir Avropa İttifaqının üzərindədir: “Daha doğrusu, Makron Fransası ciddi rol oynayır. Nəzərə almalıyıq ki, Belçika Fransanın təsirində olan ölkədir. Avropa İttifaqı Şurasının əvvəlki prezidenti Şarl Mişel də fransız idi. Bundan əlavə, Belçikada fransız dili dövlətin dillərindən biridir. Ona görə Fransanın Belçika üzərində ciddi təsirini nəzərə almalıyıq. Təbii ki, sənədin qəbulundan sonra Paşinyan hökuməti bunu dəstəkləyəcəkdi. Burada təəccüblü hal görmürəm. İrəvan qətnaməni fürsət bilir. Lakin sülh danışıqlarına zərər

Aİ-nin sanksiya tətbiq etdiyi Azərbaycan şirkəti kimindir?

Xəbər verdikimiz kimi, Avropa İttifaqının (Aİ) Rusiya Federasiyasına qarşı 18-ci sanksiyalar paketinin tətbiqi ilə bağlı qətnaməsində Azərbaycan, Hindistan, Çin, BƏƏ, Sinqapur və Mavrikidən olan 18 şirkətin adı var. Bu şirkətlərə qarşı sanksiya tətbiq edilib.

Aİ-nin sanksiyalar siyahısına Azərbaycanda qeydiyyatdan keçən “Aqua Fleet Management” şirkəti də daxil edilib.

“Aqua Fleet Management” şirkətinin 100 manat nəzəmə kapitalı var. O, 2024-cü ilin avqustunda gürcü əsilli İremadze Kaxaber adlı şəxsin adına qeydiyyatdan keçirilib. Şirkətin rəsmi ünvanı Sumqayıt şəhəri, Sülh küçəsi, 5-ci bina, 25-ci mənzil göstərilir. Şirkətin neftdaşıma fəaliyyəti ilə məşğul olduğu bildirilir. Onun “Sauri” və “Ederra” adlı iki tankerinin və “Temirro” adlı yük gəmisinin olduğu bildirilir. Gəmilərin beynəlxalq sülarda Kamerun bayrağı altında üzdüyü məlumdur. Belə görünür ki, Aİ sözügedən gəmilərin Rusiyadan neft daşımalarında iştirak etməsindən şübhələnir.

İstanbul görüşünün zamanı bilindi

Rusiya və Ukrayna nümayəndə heyətləri arasında danışıqların növbəti mərhələsi yenə İstanbulda 23-24 iyul tarixlərində baş tuta bilər. Bu barədə “Independent Türkce” nəşri diplomatik mənbələrə istinadla məlumat yayıb.

Daha əvvəl bildirilmişdi ki, İstanbul Moskva və Kiyev arasında danışıqların növbəti raundu üçün məkan olaraq qalacaq. Şənbə günü, iyulun 19-da məlum olub ki, Ukrayna Rusiyaya gələn həftə danışıqların yeni mərhələsini keçirməyi təklif edib. Bu təkliflə Ukrayna Milli Təhlükəsizlik və Müdafiə Şurasının katibi Rustem Umerov çıxış edib. Kreml də belə bir müraciətin olduğunu təsdiqləyib.

İyul ayında Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan bu danışıqların dəqiq tarixləri müəyyən edildikdən sonra yenidən onlara ev sahibliyi etməyə hazır olduğunu açıqlamışdı.

vurduğunu nəzərə alırsınız”.

Təhlilçinin fikrincə, bu məsələdə Fransa, erməni lobbisi, ermənipərəst dairelər xüsusi rol oynayıblar, Ermənistandakı hakimiyyət isə xora qoşulub: “Halbuki absurd ittihamlar, mifik fikirlər səslənib, əsas olmayan tələblər irəli sürülüb. Sadəcə, bu çağırışdır və Azərbaycanı narahat etməməlidir. Cənab Prezident Şuşada keçirilən tədbirdə də qeyd etdi ki, Azərbaycan Avropanın enerji təminatında mühüm rol oynayır. Avropa Komissiyasının prezidenti Bakıda strateji qaz sənədi imzalayıb. Tramp da Azərbaycana məktubunda ölkəmizin əhəmiyyətini vurğulayıb. Bu baxımdan, Rusiya ilə gərginlik dövründə, Avropa Birliyinin işğalçı ölkəyə 18-ci sanksiyalar paketini tətbiq etdiyi vaxtda Belçikadan çağırışlara uyub Azərbaycana qarşı bu addımı atmazlar”.

Real Partiyasının sədri Natiq Cəfərli isə öz sosial media hesabında yazıb ki, Nümayəndələr Palatası Azərbaycanı hədəf alan axmaq, absurd, mənasız sənəd qəbul edib, artıq həll olunmuş “Qarabağ məsələsini” yada salıb, Bakıda məhkəməsi gedən separatçı, canı və Rusiyanın birbaşa təsiri və idarəsində olan adamları müdafiə edib: “Ermənistan belə Qarabağ məsələsinin həll olunduğunu deyib, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və suverenliyini 10 dəfə bəyanat verərək tanıyıb, amma rəsmi Brüsselin bəzi siyasətçiləri bu məsələdə də qərəz nümayiş etdirir. Belçika üzə və ritorikada Rusiyaya qarşı olsa da, Kremlin casuslarını müdafiə etməsi də bir ayrı tragi-komediyadır”.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
“Yeni Müsavat”

“Əkinçi”nin 1875-ci il iyun 22-dən 1877-ci ilin sentyabrınadək cəmi 56 sayı işıq üzü görse də, onun Azərbaycan milli mətbuatının təşəkkül tapmasında, inkişafında əvəzsiz rolu olub. Əsasən maarifçilik missiyasını üzərinə götürmüş “Əkinçi” az müddətdə həm ziyalı təbəqə, həm də sadə insanlar arasında çox məşhurlaşmış. Təsədüfi deyil ki, dövrünün görkəmli ziyahları və qələm sahibləri qəzetlə əməkdaşlıq edib, müntəzəm məqalələrlə çıxış ediblər. Lakin “Əkinçi”nin ömrü uzun sürməyib. Çar Rusiyası qəzetin insanların maariflənməsində, ictimai-siyasi proseslərə daha yaxından bələd olmasındakı rolundan çəkinməyə başlayıb və sonda qəzetin nəşrini dayandırılıb.

O vaxtdan müxtəlif tənzül və intibah dövrləri keçən Azərbaycan mətbuatı daim cəmiyyətin proseslərə baxışını əks etdirən güzgü rolunu oynayıb. Prezident Heydər Əliyevin 1998-ci il 16 avqust tarixli “Azərbaycan Respublikasında söz, düşüncə və informasiya azadlığının təmin edilməsi tədbirləri haqqında” fərmanı ilə ölkədə kütləvi informasiya vasitələri üzərində senzura ləğv edilib. Senzuranın ləğvi Azərbaycanda mətbuatın inkişafına ciddi təkan verib.

Hazırda respublikada çoxlu sayda müxtəlif qəzet və jurnallar nəşr olunur, internet qəzetçilik inkişaf edir. Müasir dövrdə informasiya texnologiyalarının inkişafı Azərbaycan mətbuatını global informasiya şəbəkəsinin bir hissəsinə çevirib.

Prezident İlham Əliyev

Milli mətbuatın bir əsir yarımılıq yaşı

Bu gün Azərbaycanda Milli Mətbuatın 150 illiyi qeyd olunur. Ölkədə ilk mətbu orqanın - əsaslı Həsən bəy Zərdabi tərəfindən qoyulmuş “Əkinçi” qəzetinin nəşrə başladığı 22 iyul tarixindən 150 il ötür

mağa qadırdır. Azərbaycana qarşı əsassız ittihamları arqumentlərlə, ciddi təhlillə və

faktlar əsasında ifşa etməkdə də böyük uğurlar əldə edib. Bizim mediamız nəinki dövlət

anı nüfuzlu edən məhz əməkdaşlardır, sizin kimi insanlardır, sizin həmkarlarınızdır.

məz, iftira kampaniyasına cavab verməyə qadırdır və bu, çox önəmli yeni realılıqdır”.

Bakıda “kazak kəndi” sökülür

“Xutor”un taleyi və şəhərin nəfəs dərmək mübarizəsi...

Bakının Binəqədi rayonunda yerləşən, tarixə “Xutor” adı ilə düşmüş yaşayış məhəlləsində söküntü işlərinə hazırlıq gedir. Artıq rəsmi qurumların nümayəndələri əraziyə baxış keçirib, Rəşid Məmmədov küçəsində fərdi yaşayış evlərində sahədaşlıq işlərinə start verilib.

Sakinlərə bildirilib ki, ərazidə söküntü planlaşdırılır, lakin həlləlik kompensasiya məbləği barədə onlara heç bir məlumat verilməyib. Prosesin ilkin mərhələsi olduğu üçün hazırda yalnız ölçmə işləri aparılır.

Bu hadisə Bakıda illərdir davam edən, amma tam başa çatmayan geniş bir transformasiyanın - köhnə məhəllələrin sökülərək şəhər nəqliyyatının və infrastrukturunun rahatlaşdırılması planlarının davamı kimi görünür.

“Xutor” sözü əslində rus mənşəlidir və kiçik kazak kəndi, təsərrüfatı anlamına gəlir. Bakının Binəqədi rayonu ərazisindəki bu məhəllə də vaxtilə Qafqaza köçürülmüş kazakların və digər rus icmalarının məskunlaşdığı yerdən miras qalıb. Əsrlərdir mövcud olan bu məhəllələr indi artıq şəhərin böyüyən infrastrukturunun tələblərinə cavab vermir və sovet dövründən qalmış plansız küçələr, dar yollar park problemi ni daha da dərinləşdirir.

Son illərdə Bakıda tıxac problemi şəhərin ən ciddi prob-

lemlərindən birinə çevrilib. Statistika göstərir ki, paytaxt küçələrində hər il avtomobillərin sayı orta hesabla 30-50 min artır. Ancaq küçə və yol şəbəkəsi, demək olar ki, dəyişməz qalır.

“Xutor” və “Sovetski” kimi ərazilərin sökülməsi yeni binalar üçün yox, əsasən yolların genişləndirilməsi, nəqliyyat axınının rahatlaşdırılması məqsədi daşıyır. Sovetskida həyata keçirilən layihədə də eyni məntiq tətbiq olunmuşdu - dar və dolaşqı küçələr sökülərək geniş prospektlər salındı, əhali isə köçürüldü.

Burada bir mühüm sual yaranır: əgər söküntülər yolları genişləndirmək üçündürsə, niyə bu qədər uzun çəkir və nati-

cəsi bəzən gözləniləndən daha az olur?

Ekspertlər deyirlər ki, problemin kökündə yalnız yolun darlığı deyil, şəhərsalma strategiyasının və ictimai nəqliyyatın zəifliyi də dayanır. Köhnə məhəllələrin sökülməsi şəhərə vizual olaraq nəfəs versə də, əgər paralel olaraq avtobus xətləri, metro şəbəkəsi, dayanacaq mədəniyyəti inkişaf etdirilmərsə, tıxac problemi həll olunmur - sadəcə, daha geniş küçələrdə daha çox avtomobil yığılır.

“Xutor”un sökülməsi Bakının tarixi ilə müasir tələbləri arasında olan ziddiyyəti bir daha üzə çıxarır. Bir tərəfdə şəhərin nəfəs almağa ehtiyacı, dalaran yollar, tıxaclar var. Digər

tərəfdə isə illərlə məskunlaşmış icmalar, həyat hekayələri və şəhərin unikal ruhunu qorumaq arzusu dayanır.

Bakının gələcəyini planlayanlar üçün əsl məsələ budur: şəhəri həm genişləndirmək, həm də onu sadəcə asfalt və daşlardan ibarət olmayan canlı bir orqanizm kimi qoruyub saxlamaq. “Xutor”un taleyi isə bu suallara necə cavab verəcəyini göstərəcək.

Nəqliyyat sahəsi üzrə ekspert Rauf Ağamirzəyev Musavat.com-a açıqlamasında bildirib ki, paytaxtı tıxacdan xilas etməyin yeganə yolu kompleks tədbirlər planıdır. Onun sözlərinə görə, çeşidli, üstünlüyü və maliyyə dayanıqlığı təmin olunmuş ictimai nəq-

liyyat növləridir: “Bu cür ictimai nəqliyyat növləri olmadan qeyri-mümkündür. Sıxlıq, tıxac böyük meqapolislərdə gözlənilən haldır. Lakin bununla yanaşı, sıxlıq və tıxac ciddi alternativlər, hər bir məsafəyə uyğun təkliflər formalaşdırılır. Ötən ildən başlayaraq Bakıda mobilliyin transformasiya proqramı icra olunur. İlk müsbət tendensiya odur ki, velo və avtobus zolağı təşkil olunub. Bu da yol sahəsində ciddi investisiya etmədən daha tez həllər verən vasitədir. Buna yüngül islahat kimi baxa bilərik.

Bu ilin başlanğıcında dövlət proqramı qəbul olunub. Orada isə daha sərt islahatlar nəzərdə tutulub. Daha dəqiq desək, relsli nəqliyyatın inkişafı - həm yerin altında metro şəbəkəsinin genişlənməsi, həm də yerin üstündə tramvayın bərpa olunması və şəhərtərafı elektrik qatırı şəbəkəsini modernləşdirib bugünkü daşımını 4-5 dəfə artırmaq hədəflənib.

Həmçinin 2025-2030-cu illər ərzində Bakı şəhərində olan bütün səkilərin vəziyyəti yerli icra hakimiyyətləri tərəfindən təftiş olunmalı və bütün baryerlər aradan qaldırılmalı, davamlılığın təmin olunması istiqamətində işlər görülməlidir. Çünki piyada infrastrukturunu hər şeydən öndə gəlir. Bakıda elə bir prospekt və ya küçə yoxdur ki, əvvəldən sonuna kimi davamlı, baryersiz səkisi olsun. Yaşlı və hərəkət məhdudiyyəti olan, gözləri görməyən və ya uşaqlı piyadaları nəzərə alaraq, daha inkluziv və qısa keçidlər təşkil edilməlidir. İşıqforla nizamlanan və şəhərin daxilində insanların daha çox hərəkəti nəzərə alaraq, sürəti

azaldan həllər tətbiq edilməlidir. Buraya müəyyən problemlərin işıqfor prinsipi ilə həllinə ehtiyac var. Elə problem var ki, bununla 24 saat ərzində həll oluna bilər. Elə köşklər, avtomobillər var ki, səkiləri zəbt edib. Bu problemlər bir sutkada həllini tapmalıdır”.

Ekspert deyir ki, səki məsələsində mikro yox, makro səviyyədə təhlillər aparılmalıdır: “Məsələn, sürətli yollarda keçidlər varsa, bu keçidlərə gələn yolların, yeni səkilərin səviyyəsinə baxmaq lazımdır. Onlar varmı, işıqlıdır? Həmin keçidlərin özü baryerlirdirsə, onlar aradan qaldırılmalıdır. Yeni fərqli hərəkət iştirakçıları nəzərə alınaraq, yenidən təşkil olunmalıdır”.

R.Ağamirzəyev bildirir ki, alternativ küçələrin sayı çox olarsa, nəqliyyat sistemində müsbət təsir edər: “Lakin daha çox insan yaşayırsa, fərqli hərəkət üçün şərait yaratmaq lazımdır. Biz yol yox, çox funksional küçə salmalıyıq. Bir küçədə tək avtomobil hərəkət etmir. Şəhərdə ən üst pillədə insandır. İnsan üçün səki düzəldilməli, qısa məsafəli mikromobillik zolaqları salınmalı, ardınca orta məsafə üçün avtobus, gələcəkdə isə tramvay və digər ictimai nəqliyyat növləri təşkil edilməlidir. Eyni zamanda yaşıllıq da nəzərə alınmalıdır. Çünki bir küçə ilə hərəkət edərkən, gün insanı yandırarsa, o, ikinci dəfə ora ilə getməyəcək. Bir küçə belə qurulmalıdır. Belə olarsa, şəhərdə insan çoxluq problem yaratmaz. Biz isə əksinə, yolları asfalt səhrasına çeviririk”.

□ **Sahənə RƏHİMLİ,**
Musavat.com

Kritik informasiya infrastrukturunun təhlükəsizliyinin təmin olunması ilə əlaqədar komissiya yaradılıb. Bu barədə Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti və Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidmətinin birgə məlumatında qeyd olunub.

rından qorumaq zərurətindən doğub: "Müvafiq normativ hüquqi aktların tələblərinə uyğun olaraq, dövlət qurumları tərəfindən kritik informasiya infrastrukturunun təhlükəsizliyinə dair ümumi və xüsusi qaydalara riayət olunması vəziyyətinin yoxlanılmasının sistemli, vaxtında və

quqi şəxslərə münasibətdə isə DTX həmin funksiyaları XRITDX ilə birgə həyata keçirir".

Deputat bildirib ki, son illər dünyada texnoloji müstəvidə aparılan hibrid müharibələr və kibercumların intensivləşməsi fonunda informasiya təhlükə

lik informasiya infrastrukturunun sahibi olan qurumlara tövsiyələr vermək, əməli tədbirləri koordinasiya etməkdir. Komissiyanın üzvləri həm texniki mütəxəssislər, həm hüquqşünaslar, həm də təhlükəsizlik təhlilçilərindən ibarət olacaq. Bu da o deməkdir ki, əməliyyat və analitik bacarıqlar birləşdirilərək qabaqlayıcı tədbirlər görülməkdir. DTX bu sahədə səlahiyyətli orqandır, XRITDX isə xüsusi rabitə, şifrələmə və texniki təhlükəsizlik sahəsində onunla birlikdə fəaliyyət göstərir. Bu ikili struktur həm hüquqi, həm də texniki baxımdan sinxron və səmərəli fəaliyyətin təminatıdır".

Xarici dövlətlərin yük avtomobilləri yol vergisi ödəməyəcək

Xarici dövlətlərin yük avtomobillərinin, qoşqulu və yarımqoşqulu avtonəqliyyat vasitələrinin yol vergisindən azad olunması qaydası təsdiqlənib. Bu barədə baş nazir Əli Əsədov qərar imzalayıb.

Qayda xarici dövlətlərin yük avtomobillərinin, qoşqulu və yarımqoşqulu avtonəqliyyat vasitələrinin yol vergisindən azad olunması ilə əlaqədar münasibətləri tənzimləyir.

Xarici dövlətlərin yük avtomobilləri, qoşqulu və yarımqoşqulu avtonəqliyyat vasitələri aşağıdakı hallarda yol vergisindən azaddır:

- dəmir yolu ilə nəql edilən yüklər Azərbaycan ərazisindəki bu Qaydanın 2.1.1-ci və 2.1.2-ci yarımbəndlərində göstərilən son dəmir yolu stansiyasında xarici dövlətlərin yük avtomobillərinə, qoşqulu və yarımqoşqulu avtonəqliyyat vasitələrinə aşınaraq ən yaxın gömrük sərhəd buraxılış məntəqəsindən keçirilməklə digər dövlətə daşındıqda;

- xarici dövlətlərin yük avtomobilləri, qoşqulu və yarımqoşqulu avtonəqliyyat vasitələri ilə yüklər digər dövlətin ərazisindən Azərbaycan ərazisindəki bu Qaydanın 2.1.3-cü və 2.1.4-cü yarımbəndlərində göstərilən ilk dəmir yolu stansiyasına ən yaxın gömrük sərhəd buraxılış məntəqəsindən keçirilməklə daşındıqda.

Xarici dövlətlərin yük avtomobilləri, qoşqulu və yarımqoşqulu avtonəqliyyat vasitələri bu Qaydanın 2.1.1-2.1.5-ci yarımbəndlərində göstərilən daşımalara uyğun olaraq gömrük ərazisinə yüklə və ya yüksüz daxil olur.

Bu Qaydanın 2.1.1-2.1.5-ci yarımbəndlərində göstərilən daşımalara uyğun olaraq, avtonəqliyyat vasitələri Azərbaycanın gömrük sərhədindən yüksüz keçərkən Gömrük Məcəlləsinə uyğun olaraq bəyan edilir.

Bu Qaydanın 2.1.1-2.1.5-ci yarımbəndlərində göstərilən daşımalara uyğun olaraq, avtonəqliyyat vasitələri Azərbaycanın gömrük sərhədindən yüklə keçərkən Gömrük Məcəlləsinə uyğun olaraq, daşdığı yüklə eyni vaxtda bəyan edilir.

Böyük Britaniya Qarabağda qazıntılara başladı

Böyük Britaniyanın Azərbaycanda qızıl, gümüş və mis hasilatı ilə məşğul olan "Anglo Asian Mining Plc." (AAM) şirkəti Qarabağdakı Dəmirli yatağında mis hasilatına başlayıb

Modern.az bu barədə mədən şirkətinə istinadən xəbər verir. Bu, şirkətin cari ildə istismara verdiyi ikinci yeni mədən olmaqla, onun çoxşaxəli və orta səviyyəli mis istehsalçısına çevrilmək strategiyasını dəstəkləyir.

Şirkətin proqnozuna görə, 2025-ci ildə Dəmirliyə 4 min ton mis konsentratı hasil olunacaq, 2026-cı ildən etibarən isə bu rəqəm illik 15 min tona qədər artacaq.

Mənbəyə əsasən, Dəmirli açıq üsulla istismar edilən böyük mədən olub, filiz flotasiya zavoduna daşınır. Layihə üzrə ətraf mühit və sosial təsir qiymətləndirməsi (ESIA) başa çatdırılıb, yeni tullantı anbarı üçün texniki layihələr hazırlanıb.

Mədən və emal sahəsində 150-dək yeni işçi işə götürülüb, əlavə 50 nəfər isə digər mədənlərdən köçürülüb. Anglo Asian, həmçinin yaxın ərazidə yeni mis ehtiyatlarının araşdırılmasını planlaşdırır.

Şirkətin baş icraçı direktoru Rza Vəzirov bildirib ki, Dəmirliyə hasilatın bu qədər qısa müddətdə başlaması böyük uğurdur və bu mədən Qarabağ iqtisadi rayonunun bərpasına töhfə verəcək.

Qeyd edək ki, Anglo Asian Mining Azərbaycanda qızıl, mis və gümüş hasilatı ilə məşğuldur və 2030-cu ilə qədər illik 50-55 min ton mis hasilatına nail olmağı hədəfləyir. Şirkət bu strategiya çərçivəsində 2025-ci ilin mayında Gilar mədənini də istismara verib.

DTX kritik informasiya infrastrukturlarına nəzarəti gücləndirir

Arzu Nağıyev yeni komissiya haqda: "Təhdid müəyyən edildikdə dərhal..."

Bildirilib ki, kritik informasiya infrastrukturunun təhlükəsizliyinin təmin edilməsi istiqamətində Azərbaycan Respublikasının qanunları, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanları, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarından irəli gələn vəzifələrin icrası məqsədilə kompleks tədbirlər davam etdirilir.

Müvafiq normativ hüquqi aktların tələblərinə uyğun olaraq, dövlət qurumları tərəfindən kritik informasiya infrastrukturunun təhlükəsizliyinə dair ümumi və xüsusi qaydalara riayət olunması vəziyyətinin yoxlanılmasının sistemli, vaxtında və fasiləsiz təşkili üzrə Azərbaycan Respublikası Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti (DTX) və Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidmətinin (XRITDX) aidiyyəti əməkdaşlarından ibarət birgə komissiya yaradılıb.

Komissiyanın aşkarlayacağı çatışmazlıqların doğura biləcəyi dövlət və ictimai təhlükəsizlik təhdidləri nəzərə alınaraq, onların aradan qaldırılması üçün kritik informasiya infrastrukturunu subyektlərinin görcəyi tədbirlərin qiymətləndirilməsi aparılacaq.

Komissiya həmçinin görülmüş işlərin nəticələri ilə bağlı dövrü hesabat və məlumatlar hazırlayacaq, kritik informasiya infrastrukturunu obyektlərinin təhlükəsizliyinin pozulmasına səbəb ola bilən hallar müəyyən edildikdə, təxirəsalınmaz tədbirlərin görülməsi barədə məsələ qaldırılacaq.

Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri Arzu Nağıyev "Yeni Məsəviyə"yə deyib ki, komissiyanın yaradılması Azərbaycanı informasiya sabotajla-

fasiləsiz təşkili üzrə birgə komissiya yaradılıb. Bu komissiyanın aşkarlayacağı çatışmazlıqların doğura biləcəyi dövlət və ictimai təhlükəsizlik təhdidləri nəzərə alınaraq, onların aradan qaldırılması üçün kritik informasiya infrastrukturunu subyektlərinin görcəyi tədbirlərin qiymətləndirilməsi aparılacaq".

A.Nağıyev deyib ki, komissiya həmçinin görülmüş işlərin nəticələri ilə bağlı dövrü hesabat və məlumatlar hazırlayacaq, kritik informasiya infrastrukturunu obyektlərinin təhlükəsizliyinin pozulmasına səbəb ola bilən hallar müəyyən edildikdə, təxirəsalınmaz tədbirlərin görülməsi barədə məsələ qaldırılacaq:

"Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 17 aprel 2021-ci il tarixli 1315 nömrəli Fərmanına əsasən, kritik informasiya infrastrukturunun təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, o cümlədən kibertəhdidlərə qarşı mübarizə sahəsində səlahiyyətli orqanın funksiyalarını DTX, dövlət orqanlarına, dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxslərə, dövlətə məxsus olan hü-

vacib sahələrdə istifadə olunan texnoloji sistemlər, serverlər, məlumat bazaları nəzərdə tutulur. Bu sistemlərin pozulması yalnız texniki yox, həm də siyasi, iqtisadi və sosial təhdidlər doğura bilər. Bugünkü dünyada kiberməkanda edilən bir hücum ölkənin real iqtisadiyyatına, əhəlinin psixoloji durumuna və dövlətin idarəetmə mexanizminə ciddi təsir göstərə bilər".

Deputat qeyd edib ki, Azərbaycanın qarşısında dayanan əsas təhdidlərdən biri kiberterror, informasiya sabotajları və xarici xüsusi xidmət orqanlarının texnoloji casusluq cəhdləridir: "Biz artıq görürük ki, regionda gərginlik fonunda kibercumlar yalnız fərdi deyil, həm də mərkəzləşdirilmiş şəkildə təşkil olunur. Buna qarşı yalnız texniki yox, həm də sistemi və hüquqi əsasları olan dövlət nəzarət mexanizmləri işləməlidir".

Deputat xüsusi olaraq vurğulayıb ki, komissiyanın yaradılmasında məqsəd təkə monitorinq aparmaq deyil: "Həmçinin çatışmazlıqları aşkar edib, onların aradan qaldırılması üçün kri-

Deputat daha bir vacib məqamı da vurğulayıb:

"Dövlət qurumlarının öz informasiya sistemlərini təftiş etməsi və müəyyən olunmuş standartlara cavab verməsi artıq təkə tövsiyə xarakterli deyil. Bu, dövlət təhlükəsizliyi məsələsidir. Komissiya bu prosesləri sistemli və fasiləsiz şəkildə izləyəcək. Bu, o deməkdir ki, hər hansı bir qurumda zəif hal aşkarlandıqda, dərhal tədbir görülməkdir və bu haqda hesabat hazırlanacaq. Son olaraq, bu addım vətəndaşın öz məlumatlarının təhlükəsizliyinə birbaşa təsir edən önəmli islahatdır. Bu komissiyanın işi nəticəsində elektron xidmətlərdən tutmuş bank əməliyyatlarına, səhiyyə sistemindən təhsil şəbəkəsinə qədər bütün sahələrdə informasiya təhlükəsizliyi artırılacaq. Bütün bu proseslərin fonunda Azərbaycan müasir dövrün kibertəhlükələrinə qarşı daha hazırlıqlı, çevik və sistemli cavab verən bir dövlətə çevrilir. Bu isə bizim müstəqilliyimizin rəqəmsal təminatı deməkdir".

□ **EİŞAN MƏMMƏDƏLİYEV,**
Musavat.com

Azərbaycanda 2025-ci ilin ilk altı ayı ərzində 344.61 ton çay ixrac edilib ki, bu da ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 2,5 faiz azalma deməkdir. Bu barədə Dövlət Gömrük Komitəsi məlumat yayıb. Hesabat dövründə çay ixracından əldə olunan gəlir 3,12 milyon ABŞ dolları təşkil edib. Ötən ilin eyni dövründə bu rəqəm 3,19 milyon dollar idi - cüzi fərq olsa da, 0,2 faizlik ümumi ixrac payı qorunub saxlanılıb. Azərbaycan çayının əsas ixrac bazarları arasında Gürcüstan, Rusiya və Yaxın Şərq ölkələri yer alır.

Hesabat dövründə Azərbaycana 7 min 051.37 ton dəyərində çay idxal olunub. İllik müqayisə üçün bildirək ki, çay idxalı 474,83 ton çoxdur, bu da 7,22 faiz artım deməkdir.

Azərbaycan çayı dünyada məşhur və seçilən çaylardır. Ancaq son zamanlar bu sahədə inkişaf deyil, əksi müşahidə edilir. Ölkədə çay bitkisi ilk dəfə XIX əsrin sonlarında ekilib, çayın elmi əsaslarla becərilməsinə 1929-cu ildən, sənaye miqyaslı plantasiyaların salınmasına isə 1932-ci ildən başlanıb. Əsas hissəsi Lənkəran iqtisadi rayonunun payına düşməklə, ölkədə 21 min hektara yaxın ərazinin təbii iqlim şəraiti, torpaqlarının mövcud vəziyyəti çay bitkisinin becərilməsinə imkan verir.

2024-cü il ərzində Azərbaycanın çay idxalı əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə həcm baxımından 5,2 faiz artaraq 14 387,8 ton, dəyər baxımından isə 8,6 faiz artaraq 76 milyon 487,8 min ABŞ dolları təşkil edib. Dövlət Gömrük Komitəsinin hesabatına əsasən, ötən il Azərbaycanın çay ixracı illik müqayisədə həcm baxımından 2,1 faiz artaraq 747,1 ton, dəyər baxımından isə 0,4 faiz artaraq 6 milyon 633,8 min ABŞ dolları təşkil edib. Beləliklə, həcm ifadəsində çay idxalı ixracı 19,3 dəfə üstələyib. Bu dövrdə çayın bir kiloqramının orta idxal qiyməti 9 manat, orta ixrac qiyməti isə 15,1 manat təşkil edib.

Media Təhlil Mərkəzinin (MTM) araşdırmasına görə, Şri-Lanka qara çayı ("Seylon çayı" kimi tanınır) dünya üzrə ən keyfiyyətli qara çay növlərindən biri hesab olunur və Azərbaycan bazarında da geniş yayılıb. Belə ki, 2024-cü ildə ölkəmizə gətirilən qara çayın 76,16 faizini Şri-Lanka çayı təşkil edib. Onun dəyəri 56,98 milyon dollara (56 975 070 dollar) bərabər olub.

Ölkəmizə 8,5 milyon dollar (8 498 610 dollar) həcmində qara çay ixrac edən şimal qonşumuz Rusiya ikinci sırada yer alıb. Rusiyadan gətirilən qara çayın həcmi ümumi qara çay idxalının 11,36 faizini təşkil edib.

Qeyd edək ki, Rusiya özü ixrac edə biləcək həcmdə qara çay istehsal etmir, lakin Hindistan,

Ölkədə ən çox içilən məhsul - niyə xaricə az satılır, çox alınır?

2024-cü ildə Azərbaycanda çay plantasiyalarının sahəsi bir qədər də azalmaqla 947,8 hektar olub - səbəblər

Şri-Lanka və Keniya kimi ölkələrdən qara çay xammalı idxal edib, onları brendləşdirərək digər ölkələrə ixrac edir.

Ötən ilki çay idxalımızda 8,6 faizlə Hindistan üçüncü sıranı tutub. 2024-cü ildə Azərbaycan Hindistandan 6,44 milyon dollar (6 435 990 dollar) dəyərində qara çay idxal edib. Yerdə qalan 2,9 milyon dollar (3,87 faiz) dəyərində qara çay isə digər ölkələrdən idxal olunub.

Qara çaydan fərqli olaraq ölkəmizdə yaşıl çaya tələbat daha azdır. Yalnız sağlam həyat tərzinə üstünlük verən insanlar onu faydalı içki kimi qəbul edirlər. Buna baxmayaraq 2024-cü ildə yaşıl çayın idxal həcmi rekord həddə çatıb. Belə ki, 2024-cü ildə Azərbaycan xarici ölkələrdən 1 681,4 min dollar (1 681 360 dollar) dəyərində yaşıl çay idxal edib. Bu, əvvəlki ilə nisbətən 28,2 faiz və ya 369,7 min dollar (369 690 dollar) çoxdur.

Yaşıl çay ölkəmizə əsasən Rusiyadan gətirilir. 2024-cü il ərzində Rusiyadan ölkəmizə 613,4 min dollar (613 380 dollar) dəyərində yaşıl çay gətirilib ki, bu ümumi yaşıl çay idxalının

36,48 faizini təşkil edir. İkinci sırada isə yaşıl çayın vətəni sayılan Çin yer alır. Çindən ölkəmizə gətirilən yaşıl çayın payı isə ümumi idxalın 30,05 faizini təşkil edib. Qeyd edək ki, bu 505,2 min dollar (505 180 dollar) dəyərində yaşıl çay deməkdir. Növbəti üç sırada isə ardıcıl olaraq Şri-Lanka, BƏƏ və Türkiyə yer alıb.

İxrac göstəricilərinə gəlincə, 2024-cü ildə Azərbaycandan çay ixracının 44,0 faizi Gürcüstanın, 32,4 faizi Ukraynanın, 23,6 faizi isə digər ölkələrin payına düşüb.

2018-ci ildə "Azərbaycan Respublikasında çayçılığın inkişafına dair 2018-2027-ci illər üçün Dövlət Proqramı" imzalanıb. Proqramın hazırlanmasında məqsəd ölkədə quru çaya olan tələbatın əsasən yerli məhsul hesabına ödənilməsi, çay emalı müəssisələrinin xammal təminatının yaxşılaşdırılması, emal sənayesinin inkişaf etdirilməsi, çay məhsullarının ixracının artırılması və kənd əhalisinin məşğulluq səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün çayçılığın inkişafını stimullaşdırmaqdır.

Proqrama əsasən, 2027-ci ilə qədər yaşıl çay

yarpağı yığımının 8,5 min tona, əkin sahələrinin isə 3 min hektara çatdırılması planlaşdırılıb. Lakin proqramın qəbul edildiyi ildən sonrakı 5 ildə çay plantasiyalarının sahəsində 100 hektar azalma qeydə alınaraq, 2023-cü ildə 1,1 min hektardan 1 min hektara düşüb.

2024-cü ildə Azərbaycanda çay plantasiyalarının sahəsi bir qədər də azalmaqla 947,8 hektar olub. Rəsmi məlumata görə, ümumi çay plantasiyalarının 853,9 hektarı və ya 90,1 faizi bar verən yaşıddır. Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin açıqladığı statistikaya əsasən, cəmi çay plantasiyalarının 18 faizi ənənəvi, 24,6 faizi intensiv, 57,4 faizi isə superintensiv üsulla salınmış plantasiyalardır.

Hazırda Azərbaycanda 4 rayonda çay becərilir. Belə ki, ölkə üzrə çay plantasiyalarının 57,6 faizi Lənkəran, 24,5 faizi Astara, 11,5 faizi Masallı, 6,3 faizi isə Zaqatala rayonunun payına düşür. 2024-cü ildə Azərbaycanda 1070 ton yaşıl çay yarpağı istehsal olunub. 2024-cü ilin yekunlarına görə çay istehsalı üzrə ən yüksək orta məhsuldarlıq Astara rayonunda qeydə alınıb (26,8

sentner/hektar).

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən, bu ilin yanvar-iyun aylarında ölkədə 5 min 668 ton çay istehsal edilib. Bu, 2024-cü ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 3,7 faiz azdır. İyulun 1-nə ölkədə 78,1 ton hazır məhsul ehtiyatı olub ki, bu da 1 il əvvələ nisbətən 18,5 faiz azdır.

Maraqlıdır ki, ölkədə adambaşına çay istehlakı sürətlə azalır. Belə ki, Dövlət Statistika Komitəsinin açıqladığı ərzaq balansına əsasən 2020-ci ildə bu göstərici 2,3 kq olubsa, 2023-cü ildə 1,3 kq-a qədər azalıb.

Rəsmi statistikaya əsasən Azərbaycanda əhalinin ümumi illik çay istehlakı 13 min ton civarındadır. İldə 12-13 min ton çay xammalı, daha 2-2,1 min ton hazır çay idxal olunur. Ölkədə istehsal edilən yaşıl çay yarpağının miqdarı 1,1-1,3 min ton arasındadır. Yerli istehsal və xaricdən gətirilən xammal hesabına hazır çay istehsalı 12-12,4 min ton ətrafında dəyişir.

Azərbaycan dövləti çay istehsalını subsidiyalaşdırır. Belə ki, Aqrar Subsidiya Şurasının qərarına əsasən, 2024-cü il sentyabrın 1-dən

bu il mayın 31-dək salınacaq, yağış yağdırma üsulu-na əsaslanan suvarma sistemi ilə təmin olunmuş çay plantasiyalarına görə fermerlərə hər hektar üçün 12000 manat əkin subsidiyası ödəniləcək. Eyni zamanda çay plantasiyalarında qurulacaq yağış yağdırma üsuluna əsaslanan suvarma sisteminin dəyərinin 40 faizi də dövlət tərəfindən subsidiyalaşdırılır.

Bundan əlavə, əvvəlki illərdə salınmış çay plantasiyaları üçün də subsidiya ödənilir. Son üç il ərzində salınmış plantasiyaların hər hektarına görə fermerə 800 manat subsidiya veriləcək. 2019-cu ildən əvvəl salınmış çay plantasiyalarının hər hektarına isə 250 manat subsidiya verilməsi nəzərdə tutulur.

Bu dəstəyin müqabilində istehsalın, çay sahələrinin artmamasının bir sıra səbəbləri var. Ən əsas səbəb çayın spesifik yanaşma tələb edən bitki olmasıdır: ekilən kollar 3-4 ildən sonra normal bar verməyə başlayır. Digər bir məsələ çayın bol su tələb etməsidir. Nəhayət, başqa bir mühüm amil yerli çay fabriklərinin qiymət rəziləşməsinə gədərək yaşıl çay yarpağını fermerlərdən çox ucuz qiymətə almasıdır. Bütün bunlar çay istehsalını kiçik və orta fermerlər üçün səmərəsiz edir: gəlirin gec əldə edilməsi, getdikcə məhdudlaşan suvarma imkanları, nəhayət, əldə olunan məhsulu qoyulan xərci ödəyəcək qiymətə satmaq imkanının olmaması. Bu problemlər kiçik və orta fermerlərin mühüm əksəriyyətinin çay becərməkdən uzaqlaşmasına səbəb olub. Hazırda ölkədə çay becərilən sahələrin böyük əksəriyyəti bir neçə iri istehsalçıya məxsusdur. Dövlətin dəstək mexanizminə baxmayaraq, çat plantasiyalarının ildən-ilə azalması iri sahibkarların da bu sahədən gəlirinin stimullaşdırıcı həddə olmadığından xəbər verir.

□ **Dünya SAKİT,**
"Yeni Müsavat"

Xankəndidə forumda çıxış edən Prezident İlham Əliyev həm Ukrayna nümayəndəsinin, həm də dənizaşırı Qvadelupadan gəlmiş nümayəndənin suallarına cavab verərək Azərbaycanın azadlıq və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə formülünü dünyaya xatırladı: “Heç vaxt təslim olmamaq və heç vaxt ərazi bütövlüyünün pozulması ilə barışmamaq!”

Prezident İlham Əliyev ukraynalı iştirakçının “bəs biz nə etməliyik” sualına cavabında diplomatiyanın rolunu xüsusi qeyd edib, amma əlavə edib ki, ən həlledici amil xalqın həmrəyliyidir:

“Əlbəttə, ən vacib amil cəmiyyətin həmrəyliyidir. Həmrəyliyin Prezident, Ali Baş Komandan olaraq mənə verdiyi mənəvi güc çox böyük idi. Əmin idim ki, xalq mənim arxamda dayanacaq. Bu da yəqin ki, həlledici amillərdən biri oldu”.

Azərbaycan liderinin cavabları yalnız Qarabağ kontekstində deyil, həm də beynəlxalq səhnədə uzun müddətdir müstəmləkə və işğal altında olan xalqlar üçün ciddi mesaj idi. Bu xüsusda Qvadelupa nümayəndəsinə ünvanlanan cavab daha da sərt idi. İlham Əliyev Fransanın dənizaşırı ərazilərinin Yeni Kaledoniya təmsilində azadlıq uğrunda necə mübarizə apardığını xatırladaraq deyib:

“Əgər Yeni Kaledoniya xalqı öz güclü siyasi iradəsini, cəsarətini, mübarizliyini, azadlıq uğrunda canından keçməyə hazır olduğunu nümayiş etdirməsəydi, çox güman ki, həmin saziş heç zaman imzalanmazdı. Bir sözlə, siz mübarizə aparmalısınız. Siz ərazilərinizi, ərazi bütövlüyünüzü bərpa etmək uğrunda mübarizə aparmalısınız. Azadlıq uğrunda vuruşmalısınız. Azad olmağınız uğrunda çalışmalısınız. Dün-

ya bu cür işləyir və ümid edirik ki, birinci addımın davamı olacaq”.

Bu mövqə şübhəsiz ki, nə Parisdə, nə də Moskvada məmnunluq doğuracaq.

Sabiq millət vəkili, tanınmış hüquqşünas Qulamhüseyn Əlibəyli “Yeni Müsavat”-a açıqlamasında bildirib ki, Prezident mövcud realıqdan çıxış edib. Onun sözlərinə görə, ölkəmiz işğalla barışmadı və uzun illər bununla mübarizə apardı: “Son nəticədə Azərbaycan öz ərazisini işğaldan azad etdi. Bununla da dövlətimiz dünyaya müsbət bir nümunə göstərdi və mesaj verdi ki, xalqlar müstəqil olmaq və öz ərazilərini qorumaq istəyirlərsə, işğalçının böyük və ya kiçikliyindən asılı olmayaraq, işğalla barışmamalıdır. Prezident çıxışında Rusiyanı və Fransanı işğalçı kimi qiymətləndirdi. Bu, bütün dünya xalqları üçün bir nümunə kimi qəbul oluna bilər. Hansı ərazidə işğalla barışmırlarsa, orada qalıb gəlirlər”.

Politoloq deyir ki, Rusiyanın Azərbaycana qarşı apardığı informasiya siyasəti təzyiq aləti kimi qəbul edilməlidir: “Rusiya bu vaxta qədər daha çox Azərbaycan diasporu və orada yaşayan azərbaycanlılar üzərindən bunu həyata keçirirdi, indi isə bu təzyiq dövlət başçımıza qarşı informasiyalar yaymaqla etməyə cəhd göstərir. Lakin heç bir şeyə nail ola bilməyəcək. Azərbaycan prezidenti öz sö-

Qarabağdan Parisi

məmnun etməyən çağırış

Bakı dənizaşırı Kaledoniyadan sonra Qvadelupaya da yol göstərir

zünü deyib və dövlətin maraqlarını kifayət qədər müdafiə edir. Belə olan halda Rusiyanın hibrid müharibəsinin dövlət başçımız üçün heç bir əhəmiyyəti yoxdur”.

“Atlas” Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri Elxan Şahinoğlu qəzetə açıqla-

masında bildirib ki, Azərbaycan-Rusiya münasibətlərində gərginlik olmasaydı da, dövlət başçısı İlham Əliyev nümayəndələrin işğalçılarla bağlı sualına eyni cavabı verəcəkdə: “Prezident bundan əvvəlki tədbirlərin birində də ukraynalı jurna-

listin suallarına cavab verərək işğalla barışmamağı tövsiyə etmişdi. Azərbaycan üçün ərazi bütövlüyü həssas məsələdir. Ona görə də Ukraynanın ərazi bütövlüyünü hər zaman dəstəkləyirik. Fransa isə müasir dövrümüzdə düşünür ki, müxtəlif

adalarda onun koloniyaları ola bilər və bununla belə, başqa dövlətlərə “demokratiya dersi” keçə bilər. Vətən müharibəsi zamanı da separatçılara dəstək verdiyi halda insan haqlarından danışdı. Halbuki öz koloniyalarında vəziyyət göz qabağındadır. Emmanuel Makron məcbur oldu ki, Yeni Kaledoniya ilə bağlı bir qərar qəbul etsin. Lakin prezident İlham Əliyev də vurğuladı ki, bu, son deyil, prosesləri izləmək lazımdır. Yeni Fransa görək üzərinə düşən öhdəlikləri necə yerinə yetirəcək. İlham Əliyev Azərbaycan təcrübəsindən çıxış edərək, suallara cavab verdi. Rusiya və Fransa üzərinə düşəni etməlidir. Rusiya təyyarəmizi vurub, nə üzrxahlıq edir, nə də kompensasiya ödəyir. Dövlət başçısı çıxışında buna da toxundu. Bizim üçün milli və təhlükəsizlik maraqları əsasdır”.

□ **Sahənə RƏHİMLİ,**
“Yeni Müsavat”

Yaxın Şərqdə hərənin “öz ərəbi”

Hətta İsrail də bu regionda onlara yaxın toplumu tapıb - druzları...

Ərəblər çox böyük, çox da parçalanmış millətdir. Odur ki, regionda hərənin “öz ərəbləri” var: Məsələn, ABŞ-ın Səudiyyə kimi monarxiyaları, İranın livanlıları və xüsusən də fələstinliləri (qismən), hətta keçmiş Suriyası və Suriyalıları vardı.

İndi belə məlum olur ki, hətta İsrail də “öz ərəbləri”ni tapıb. Bəli, bunlar druzlardır. Biz bu sətirləri yazanda Tel-Əvivlə Suriya arasında bu xüsusda qarşıdurma davam edirdi.

Əslində druzlara qədər də İsrailin Suriya ilə bağlı problemləri vardı. Colan yüksəklikləri ilə bağlı illərlə davam edən problem hamıya yaxşı məlumdur. Bəşər Əsəd ölkədən qaçandan sonra aydın oldu ki, Tel-Əvivin problemi tek Colan təpələri deyil, o, daha artıqına, hətta Suriyanın ərazilərinin bir hissəsinə iddialıdır.

İsrailin yarandığı bir əsrdən bir azıcaq az bir müddətdə görmüşdük ki, onun regiondakı problemləri daha çox Fələstin məsələsi və bir də özünə qarşı münasibəti dəyişməklə bağlı olub.

Amma ötən əsrin sonlarından başlayaraq belə məlum oldu ki, yox, Tel-Əviv regionda

öz maraqlarına sərf edəcək “siyasi arxitektura” qurmaq niyyətindədir. Beləcə, bir gün gördük ki, bəs o, kürd problemi ilə daha yaxından maraqlanmağa, hətta o dövrə yazılanlara və deyilənlərə görə, kürdlərə dəstək verməyə başlayıb.

Biz bilmirik bunlar nə qədər həqiqət idi. Hətta belə deyilirdi ki, guya İsrail bəzi yezidli kürdlərinin iudaizmi qəbul etməsinə şərait yaradı. Bir daha qeyd edirik: bilmirik bunlar nə qədər həqiqət idi.

Ola bilsin ki, bütün bunlar

hansısa jurnalistin təxəyyülünün, fantaziyasının məhsulu idi, amma sonrakı dövrlərdə də İsrail kürdlərin əməkdaşlığı haqqında məlumatlar səslənirdi. Elə indi də deyilir ki, guya İsrail Suriyada tək druzları yox, həm də kürdləri müdafiə edir: guya druzların Əsəd dövründə malik olduqları muxtariyyətin saxlanılması, kürdlərə isə İraqdakı kimi müəyyən qədər muxtariyyət verilməsinə cəhd edir...

Bütün hallarda, regionda yeni İsrail görürük, hansı ki,

hətta “böyük İsrail” kimi planlarına nəfəs verməyə cəhd edir.

Amma bizə elə gəlir ki, İsrailin esas planlarından biri də Türkiyəni Yaxın Şərqdən sıxışdırmaqdır. Hazırda regionda Türkiyə ilə bağlı iki tendensiya var. Birincisi, Suriya və onun müvəqqəti hökuməti Ankaranın nəzarətindədir. Bununla nəinki Rusiya (Suriyada hələ də hərbi bazası qalır) və İran, hətta ABŞ da razılaşır. Hiss olunur ki, belə perspektivlə barışmayan tək İsraildir, hansı ki, lap ilk gündən Suriya-

nı bölməyə çağırır.

İkincisi, hazırda Türkiyə on illərlə davam edən kürd probleminə son verməkdədir. Son günlərdə PKK-nın tərk-silah olunması prosesi başlayıb və bu, olduqca önəmli məsələdir. Amma İsrail nəyə çalışır? Çox təəssüf ki, Suriyadakı kürdlərə dəstəkçi olmağa cəhd edir.

İndi İraqda kürdlər müəyyən dayaqlara malikdir və bu, Ankara üçün az problem yaratmır. Əgər Suriya kürdləri də müəyyən status alsalar, bu, Türkiyəyə başağrısı olmayacaqmı?..

Ümumiyyətlə, sual olunur: Tel-Əvivə Ankaraya qarşı “dəyənək” olmaq nəyə lazımdır? Bu, tək Fələstin problemi üçün lazımdır?

Düşünmürük. Ankara fələstinlilərə müəyyən dəstək versə də, bütün hallarda, onlar üçün Tehranı əvəz etmək niyyətində deyil, o, sadəcə, indiyədək Fələstinlə bağlı BMT-nin qəbul etdiyi qətnamələrə əməl edilməsini tələb edir.

Fəqət, çox təəssüf ki, İsrail son illərdə bütün bu tələbləri unutmağa cəhd edir, hətta Fələstin dövlətinin yaradılmasını artıq bitmiş, “geridə qalmış” tələb hesab edir.

ABŞ guya hələ ki onun son əməliyyatlarına, Suriyaya qarşı apardığı hərbi əməliyyatlara dəstək vermir. Ən maraqlısı isə ərəb dövlətlərinin mövqeyidir: onların səsi demək olar ki, eşidilmir. Gizlin deyil ki,

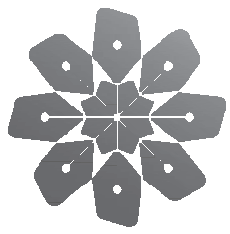
regionda Ankaranın nüfuzunun artması heç onların da üreyincə deyil.

Həm də deyərsən, Suriya ilə onların əvvəldən problemi vardı. Əsəd rejimləri Tehrana daha yaxın idi, indiki hakimiyyət isə daha çox Ankara ilə ünsiyyətdədir. Amma ən gülməli bilirsinizmi, nədir? Ən böyük ərəb dövləti-Səudiyyə ABŞ-dan silah almaqda az qala, rekordçudur.

Biznesmen Tramp məhz buna görə də özünün ilk səfərlərini bu ölkəyə edir ki, çalmalı Səudiyyə şeyxləri bir az da şirniklənsin, həvəyə düşsün.

Amma Səudiyyə Ərəbistanı bu silahları nə üçün yığır? Demirik ki, Ər-Riyad onları İsrailə qarşı yönəltməlidir (səhv etmərsən, silahlar Səudiyyəyə bir şərtlə satılır: onlar İsrailə qarşı istifadə edilməyəcək), yox, bunu heç halda istəmərik, çünki teokratik Səudiyyəyə nəinki hər hansı simpatiyamız yoxdur, üstəlik, qeyd etməyi çox vacib bilir ki, İsrail demək olar, əksər ərəb dövlətlərindən daha isti münasibət göstərir Azərbaycana. Bizim istədiyimiz budur ki, Tel-Əvivlə Ankaranın problemi olmasın, çünki Ankara bizə qardaş ölkə, Tel-Əviv isə ən yaxın müttəfiqlərdən biridir. Fəqət, hazırda Yaxın Şərq hərbi-siyasi teatrında, xüsusən də Suriyada bunun tamam əksi-ni görürük...

□ **Hüseynbala Səlimov,**
“Yeni Müsavat”

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

**Azərbaycan Respublikasının dünya
birliyinə integrasiyası, region ölkələri
və digər dövlətlərlə, beynəlxalq təşkilatlarla
əməkdaşlığının inkişaf etdirilməsi**

I yul ayının ilk on günlüyündə Xankəndidə reallaşan İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının toplantısı Azərbaycan üçün tarixə düşən hadisə oldu. Azərbaycanın təşəbbüsü ilə İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı dövlətlərinin Xankəndidə bir araya gəlməsi yalnız bir beynəlxalq tədbir deyil, eyni zamanda Cənubi Qafqazın geosiyasi reallıqlarında dönüş nöqtəsi kimi qiymətləndirilir. Bu hadisə həm diplomatik, həm də ideoloji və təhlükəsizlik baxımından Azərbaycanın yeni bir “Zəfər mərhələsi”nə keçdiyini simvolizə etdi.

Təsadüfi deyil ki, tədbirin məhz Xankəndidə keçirilməsi həm siyasi, ideoloji, həm də regional və beynəlxalq səviyyədə yüksək qiymətləndirildi. Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi ardıcıl islahatlar və Azərbaycanın daxili-xarici siyasətinin müstəqil və prinsipləli olması bu nəticəni şərtləndirən əsas amillərdəndir. Xankəndidə baş tutan bu tədbir dünya ictimaiyyətinə açıq və birmənalı mesaj verdi-Qarabağ Azərbaycanıdır! Bu tezis artıq yalnız siyasi bəyanat deyil, faktiki bir reallığa çevrilib. Yüksək səviyyəli beynəlxalq tədbirin keçirilməsi Azərbaycanın bölgədə təhlükəsizliyi təmin edə bilən sabit və güclü dövlət olduğunu bir daha nümayiş etdirdi. Tədbir eyni zamanda Azərbaycanın sülh və əməkdaşlıq çağırışlarına verilən beynəlxalq cavab idi. İƏT üzv dövlətlərinin nümayəndələri, o cümlədən prezidentlər, baş nazirlər və digər yüksək səviyyəli rəsmilər bu görüşdə iştirak et-

məklə Azərbaycanın mövqeyini dəstəklədiklərini nümayiş etdirdilər. Bu, sabitliyin təmin olunmasına verilən siyasi dəstək, Azərbaycanın bölgədə lider mövqeyinin tanınmasıdır. Azərbaycanın təşəbbüsü ilə formalaşan yeni iqtisadi model, qeyri-neft sektoruna diqqət və alternativ enerji sahəsində atılan addımlar beynəlxalq ictimaiyyətə nümunə kimi təqdim olunur. Türk Dövlətləri Təşkilatı, İƏT, Qoşulmama Hərəkatı kimi nüfuzlu strukturların burada iştirakı Azərbaycanın diplomatik çəkisinin göstəricisidir.

Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü Aydın Hüseynov bildirdi ki, Azərbaycan artıq sübut etdi ki, sülh, yenidənqurma və regional əməkdaşlıq üçün etibarlı tərəfdaşdır. Gələcəkdə də ölkəmizin belə tədbirlərə ev sahibliyi etməsi və global siyasətə töhfə verməsi tamamilə mümkündür və realdır: “Uzun münaqişədən sonra Xankən-

dide ilk dəfə beynəlxalq zirvə görüşünün keçirilməsi ölkəmizin suverenliyinin möhkəmlənməsi ilə yanaşı, Azərbaycan Prezidentinin Qarabağdakı sülh və yenidənqurma səylərini beynəlxalq aləmə nümayiş etdirirdi. Tədbir həm də müharibədən sonrakı sülh prosesində Azərbaycan diplomatiyasının nüfuzunun gücləndirilməsinə böyük töhfə oldu.

Azərbaycan Prezidentinin təşəbbüsləri nəticəsində ilk dəfə olaraq İƏT-də mühüm yeniliklər tətbiq olundu. Ağdamda Gənclər Forumu, La-

çında Qadınlar Forumu, Şuşada Sahibkarlar Forumu - yeni həftəlik tədbirlərin keçirilməsi mühüm hadisə oldu. Eyni zamanda ilk dəfə olaraq İƏT sonrakı 10 illik fəaliyyət planında yalnız hökumətlərin deyil, həm də gənclər, qadınlar və sahibkarların təşəbbüsləri nəzərə alındı. Azərbaycanda yaradılan təşkilatın Elmi tədqiqat və Təmiz enerji mərkəzləri bütün üzv ölkələrə məsələlərə elmi yanaşma və yaşıl gündəlik prizmasından baxmaq imkanı verəcək. Ümumiyyətlə, yaşıl enerjiyə keçmək kimi çətin bir proses-

də hər kəsdən öndə olan Azərbaycanın öz təcrübəsini üzv ölkələrlə bölüşmək istəyi yüksək nəticələr verməkdədir. Eləcə də şimalda və cənubda müharibələrin alovlandığı bir vaxtda Azərbaycandan keçən Orta dəhliz, Zəngəzur dəhlizi, qərbi azərbaycanlıların öz yurdlarına dönməsi məsələlərinin gündəmə gəldiyi bir platformanın Xankəndidən ucalan səsi bütün dünyaya açıq mesaj oldu.

Bir sözlə, Xankəndidə İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 17-ci Zirvə Görüşünün keçirilməsi Azərbaycanın siya-

si, iqtisadi və diplomatik müstəvidə artan nüfuzunun parلاق nümunəsi oldu. Cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərlik etdiyi Azərbaycan diplomatiyası hərbi qələbənin ardınca döyüş meydanında əldə olunan nəticələri yüksək peşəkarlıqla siyasi müstəvidə rəsmiləşdirməyi bacardı. 10 dövlətin iştirakı ilə keçirilən toplantı 550 milyonluq bir coğrafiyanın baxışlarının Xankəndinə yönəlməsi demək oldu. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən uğurlu xarici siyasət nəticəsində ölkəmiz regionda nəqliyyat, enerji və iqtisadi integrasiyanın əsas dayacağına çevrilib. Xankəndidə keçirilən zirvə görüşü iqtisadi baxımdan, eləcə də siyasi və ideoloji baxımdan xüsusi önəm daşıdı. Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunun artması, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyması və bu ərazilərin global əməkdaşlıq mərkəzinə çevrilməsi prosesində bu tədbir əlamətdar mərhələ kimi tarixə düşdü”.

Deputat sonda dedi ki, Xankəndi zirvə görüşü Azərbaycanın regionda etibarlı tərəfdaş və sabitlik adası olduğunu bir daha nümayiş etdirdi.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Etibar SEYİDAĞA

İpoteka imkanları Qarabağda yeni tikinti layihələrinə yol açacaq

Ekspertlər deyir ki, güzəştli ipoteka şərtləri ailələrin bu bölgələrdə məskunlaşmasını stimullaşdıracaq

Prezident İlham Əliyevin imzaladığı yeni fərmana əsasən, “İpoteka və Kredit Zəmanət Fondunun vəsaiti hesabına ipoteka kreditinin, o cümlədən güzəştli ipoteka kreditinin verilməsi Qaydası”na mühüm dəyişiklik edilib. Dəyişikliyə görə, işğaldan azad edilmiş Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda güzəştli şərtlərlə mənzilə sahib olmaq mümkün olacaq.

Biznes konsultant Çınar Ağayeva bildirib ki, bu qərar yalnız gənc ailələrə və güzəştli ipoteka kreditindən yararlanmaq imkanına sahib olan vətəndaşlarımıza sosial dəstəyi gücləndirmir, eyni zamanda işğaldan azad edilmiş ərazilərin yenidən məskunlaşdırılması və iqtisadi canlanması üçün strateji bir addımdır: “Yeni qərarla Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda yaşayış sahəsi əldə etmək istəyən vətəndaşlarımıza gü-

zəştli şərtlərlə ipoteka kreditlərindən istifadə imkanı yaradıldı. Bu, dövlətin regionun inkişafına göstərdiyi siyasi iradənin növbəti real təzahürüdür. Bu dəyişiklik əhalinin Qa-

rabağa qayıdışını sürətləndirəcək. Güzəştli ipoteka şərtləri ailələrin bu bölgələrdə məskunlaşmasını stimullaşdıracaq. Bu, təkcə mənzil təminatı deyil, həm də orada sosial hə-

yatın formalaşması üçün ciddi impulsdur”.

Ç.Ağayeva qeyd edib ki, bu yenilik işğaldan azad olunan ərazilərdə tikinti və xidmət sektorunda iqtisadi ak-

tivliyi də artıracaq. **Tələb artdıqca yeni tikinti layihələri, xidmət infrastrukturunu və məşğulluq imkanları genişlənəcək.** Bu, sahibkarlar üçün yeni investisiya sahələri deməkdir: “Bu dəyişiklik eyni zamanda tikinti şirkətləri üçün yeni layihə sahələri, banklar və maliyyə institutları üçün genişlənən ipoteka bazarı, logistika, infrastruktur və xidmət sahələrində investisiya imkanları təmin edəcək”.

Çınar Ağayevanın sözlərinə görə, ipoteka kreditləri hesabına Qarabağ və Şərqi Zəngəzur digər bölgələrlə iqtisadi əlaqələrini gücləndirəcək, daxili bazar integrasiyasını dərinləşdirəcək. Nəticə etibarilə, Azərbaycanın Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda həyata keçirdiyi genişmiqyaslı bərpa və yenidənqurma işləri bu dəyişikliklə sosial-iqtisadi məzmunla daha da zənginləşəcək. Güzəştli ipoteka kreditlərinin bu regionlara şamil olunması yalnız daşınmaz əmlak bazarının inkişafına deyil, həm də işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə davamlı həyat mühitinin yaradılmasına xidmət edir.

Milli Məclisin deputatı Vüqar Bayramov bildirib ki, yeni dəyişikliklərə əsasən güzəştli ipoteka kreditinin məbləği kreditin verildiyi tarixə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə

yaşayış sahəsinin qiymətinin 90 faizindən çox ola bilməz: “Digər dəyişiklik işğaldan azad olunan ərazilərdə ipoteka krediti üzrə ödəniləcək aylıq məbləği borcalanın məcmu gəliri ilə bağlıdır. Belə ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə yaşayış sahəsinin alınması məqsədilə verilən kredit məbləği borcalanın aylıq məcmu gəlirinin 75 faizindən çox olmamalıdır. Bu tələb ipoteka kreditinin məbləğinin kreditin verildiyi tarixə ipoteka ilə yüklü edilən ilkin bazardakı yaşayış sahəsinin qiymətinin 60 faizindən az olduğu hallara şamil edilmir.

Yeni qaydalar gənc ailələrin güzəştli şərtlərlə ipoteka kreditindən istifadə etməklə Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda evə sahib olmasına imkan verəcək. Bu, bir tərəfdən Qarabağda məskunlaşma prosesini daha da intensivləşdirəcək, digər tərəfdən isə işğaldan azad olunan ərazilərdə iqtisadiyyatın sürətli formalaşması və inkişafına dəstək olacaq. Bu da təbii ki, eyni zamanda gənclərimizin mənzil təminatının yaxşılaşdırılması baxımından da vacibdir. Bütövlükdə, yeni dəyişikliklər həm güzəştli şərtlərlə Qarabağda mənzilə sahib olmağa, həm də həmin ərazilərimizin sosial-iqtisadi inkişafına töhfə verəcək”.

□ “Yeni Müsavat”

Kreditlə satılan həyət evləri hər birimizin qarşısına tez-tez çıxır, lakin bu evləri alanlar heç də razı qalmırlar və bu barədə tez-tez şikayətlərin şahidi oluruz. “Maklər evləri” kimi tanınan bu evlər çox vaxt ucuz başa gəlməsi üçün aşağı keyfiyyətlə tikilir ki, bu da sonradan bir sıra problemlərə səbəb olur.

Əmlak ekspertlərinin sözlərinə görə, hər kəs ev almaşından öncə həm mülk məsələləri, həm də tikinti məsələləri üzrə mütəxəssislərlə məsləhətləşməlidir. Bəzi hallarda fərdi şəkildə inşa olunaraq kreditlə satılan evlərin bir çoxu tikinti normalarına uyğun gəlmir və o evləri alan vətəndaşlar sonradan peşman olurlar. Çünki bir çox hallarda nəmişlik olur, tikinti üçün ərazi düzgün seçilmir. Bu halda da təbii ki, vətəndaşlar çoxlu maliyyə itkisi ilə üzləşirlər. Bu daşınmaz əmlaklar ucuz olsa da, nəzərə alırıqlar ki, o evləri əksər hallarda söküb yenidən əsaslı təmir etməli olurlar və bu da çoxlu xərçə başa gəlir.

O da deyilir ki, “makler evləri” kimi tanınan bu tikililəri 35 min manatdan başlayan qiymətlərlə şəhərin müxtəlif istiqamətlərində görmək olur. Hətta bir çoxlarının da sənədlə bağlı problemləri olur. Evlərin bir çoxları kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlarda tikilir və təyinatı dəyişdirilmədən vətəndaşa da kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaq sahəsi satılır. Yəni vətəndaşlara yerli yaşayış evi deyil, onun yerləşdiyi kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaq sahəsi satılır. Kənd təsərrüfatı təyi-

Əhaliyə “bu evləri almayın” çağırışı

Əmlak üzrə mütəxəssis deyir ki, bu evlərin qiyməti real dəyəridən də aşağıdır, çünki...

natlı torpaq sahələrinin qiyməti isə fərdi ev tikmək üçün torpaq sahəsindən qat-qat aşağı qiymətə olur.

Daşınmaz əmlak məsələləri üzrə mütəxəssis Elnur Fərzəliyev "Yeni Müsavat"a açıqlamasında Bakietrafi və Abşeron ərazilərində ucuz qiymətə satışı çıxarılan fərdi yaşayış evləri ilə bağlı bir sıra mühüm məqamlara diqqət çəkib.

Onun sözlərinə görə, bu tip evlərin qiyməti çox vaxt həmin ərazidəki torpaq sahəsinin dəyəri və tikinti xərclərinin ümumi məbləğindən daha

aşağı olur. “Bu evlər əsasən sənədsiz və digər təyinatlı torpaqlarda inşa olunub. Torpağın ucuz olması cəlb edir və ev sahibləri adətən daha geniş sahələr əldə edirlər. Nəticədə torpaq onlara nisbətən aşağı maya dəyərinə başa gəlir. Eyni zamanda tikinti materiallarının topdan alınması da xərcin azalmasına səbəb olur”, - deyə ekspert qəvd edir.

Elnur Fərzəliyev bildirir ki, belə əmlaklara maraq göstərən şəxslər mütləq mütəxəssis rəyinə əsaslanmalı, evin tikinti keyfiyyəti və texniki və-

ziyyəti yoxlanmalıdır. Çünki bir çox Bakıtrafi ərazilər əvvəllər bataqlıq və gölməçələrdən ibarət olub. Sonradan bu ərazilər torpaqla doldurularaq üzərində yaşayış evləri tikilib. “Bu cür hallarda torpağın çök-məsi evlərdə çatların yaranmasına və ciddi konstruktiv problemlərə səbəb ola bilər”, - deyə o əlavə edir.

Ekspertin sözlərinə görə, bu risklərə görə vətəndaşlar əmlak alarkən onun hüquqi statusuna da xüsusi diqqət yetirməlidir: “Əmlak çıxarışının olması mütləqdir. Əgər çıxarış yoxdursa, hə-

min evin rəsmi qeydiyyatı və sonradan sənədləşdirilməsi əksər hallarda mümkün olmur. Təəssüf ki, bəzi hallarda alıcılara "torpağın çıxarışı var" deyərək təqdimatlar edilir, lakin sözügedən torpaqların təyinatı yaşayış üçün deyil, kənd təsərrüfatı və ya digər məqsədlər üçün nəzərdə tutulur".

Fərzəliyev izah edir ki, qanunvericiliyə əsasən, fərdi yaşayış evlərinə çıxarışın verilməsi üçün torpağın təyinatı ilə tikilinin funksional təyinatı üst-üstə düşməlidir. Əks halda, bu, hüquqi ziddiyyət yaradır və çıxarış almaq qeyri-mümkün olur.

“Nəticə etibarilə, vətəndaşlar bu cür əmlaklara maraqlı göstərəkən, sadəcə, ucuz qiymətə aldanmamalı, mütləq mütəxəssislərin rəyini almalı və evin sənədlərini ciddi şəkildə yoxlamalıdır”, - deyər Elnur Fərzəliyev xəbərdarlıq edir.

Onu da qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsinə əsasən, ölkədəki torpaq sahələri məqsədli təyinat üzrə bölünür. Əgər torpaq kənd təsərrüfatı təyinatlıdırsa, onun üzərində ev və ya başqa obyekt tikmək qadağandır. Təyinat yalnız Nazirlər Kabinetinin razılığı və yerli icra hakimiyyəti tərəfindən qəbul edilən qərarla dəyişə bilər.

miyyətinin təqdimatı ilə dəyişdirilə bilər. Yəni vətəndaş bu cür torpaq sahəsi satılsa, o orada heç bir qanuni tikinti apara bilməz. Satıcı isə “ev satıram” deyər, əslində hüquqi baxımdan yalnız torpaq sahəsi satır.

Tikinti ilə bağlı qaydaları müəyyən edən Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsi açıq şəkildə bildirir ki, fərdi yaşayış evi tikmək üçün əvvəlcədən icazə alınmalı, sonra isə tikili istismara qəbul edilməlidir. Əgər bu prosedur həyata keçirilməyibse, belə tikili qanunsuz hesab olunur və dövlət qeydiyyatına alınmır. Yəni vətəndaş rəsmi sənəd (kupça) ala bilmir, evi nə satmaqla, nə də girov qoymaq mümkün olur.

Qanunvericiliyə görə, daşınmaz əmlak üzərində mülkiyyət hüququ yalnız Əmlakın Dövlət Reyestrində qeydiyyatdan alındıqdan sonra tanınır. Sənədi olmayan evlər üçün bu proses mümkün deyil. Bəzi hallarda maklərlər, sadəcə, torpaq müqaviləsi, etibarnamə və ya qəbz əsasında satış aparır - bu isə vətəndaşı hüquqi baxımdan son dərəcə zəif duruma salır. O, nə satıcını məhkəməyə verə, nə də əmlakı müdafiə edə bilər.

Afaq MİRAYIQ,
“Yeni Müsavat”

Süni intellekt: tərifləyənlər, pisləyənlər və...

Ekspert: "Vaxtilə yalançı inanclar insanların həyatına necə təsir edirdisə, süni intellektə də bəzi insanlar aşırı şəkildə güvənirlər, halbuki..."

Müasir dövrdə texnologiyanın insan münasibətlərinə təsiri daha açıq görünür və daha çox müzakirə olunur. Xüsusilə süni intellektlə ünsiyyət bəzən real münasibətlərin yerini almağa başlayır. Artıq bir çox insanlar, xüsusən də ailə problemləri yaşayan cütlüklər, problemlərini və narahatlıqlarını yaxınları ilə deyil, süni intellektlə bölüşür, həll yollarını ondan gözləyir. Bu isə münasibətlərdə bağların zəifləməsinə, emosional soyuqluğun dərinləşməsinə yol açar bilər.

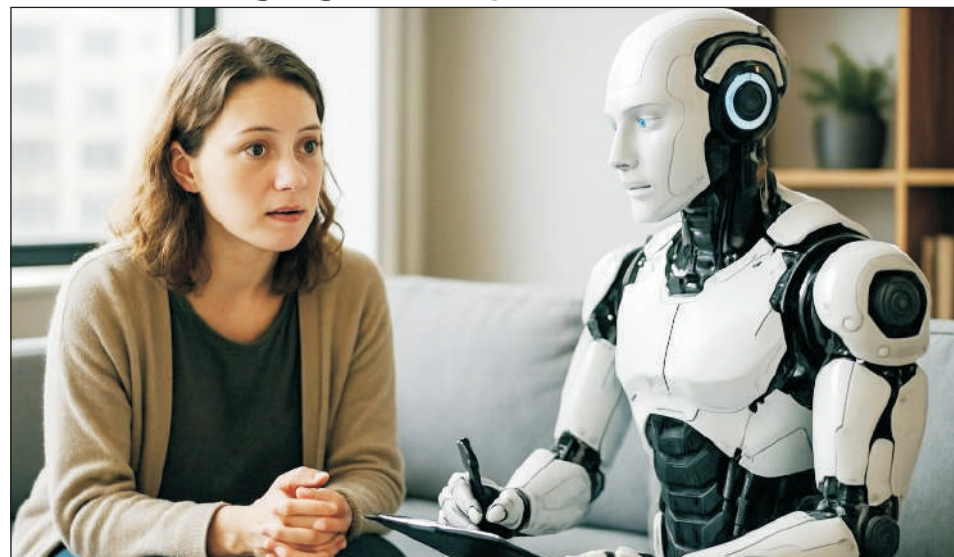
Məsələ ilə bağlı Modern.az-a danışan **psixoloq Nizami Orucov** bildirir ki, bu tendensiya cəmiyyət üçün ciddi xəbərdarlıqdır: “İnsan istər qadın, istər kişi yaxından emosional olaraq uzaqlaşdıqda, alternativ bir “dinləyici” axtarır. Süni intellekt burada təhlükəsiz və hövsələli dinləyici rolunda çıxış edə bilər. Amma bu, heç vaxt real münasibəti əvəz edə bilməz. Çünki süni intellekt anlayışla cavab versə də, hiss edə və münasibətin dərinliyini duya bilmir”.

Psixoloqun sözlərinə görə, süni intellekt yalnız ona verilən məlumatlar əsasında analiz aparır. Halbuki ailədaxili münasibətlər faktlardan daha çox, incə emosional nüanslara və qarşılıqlı hisslərə əsaslanır: “Keçmiş travmalar, gizli gözləntilər, səssizliklər, bədən dili, sosial rollar və bir çox digər amilləri yalnız real ünsiyyətdə anlamaq olar. ChatGPT sizi dinləyir, empatiya göstərir, amma məsələn, Psixoloq hesab edir ki, bu prosesin fəsadları da az deyil. İnsanlar real problemləri həll etmək və ünsiyyət qurmaq əvəzinə, süni intellektdən “təskinlik” tapmağa meyllənirlər. Lakin bu, münasibətləri daha da passiv və əlaqəsiz hala gətirir: “Üstəlik, süni intellektin verdiyi cavablar bəzən yanlış və ya kontekstdən uzaq olur. Bu, insani səhv qənaətlərə apara bilər.

susqunluğunuzun arxasında hansı səbəblərin dayandığını təxmin edə bilməz”.

Nizami Orucov qeyd edir ki, süni intellekt əslində münasibətləri pozan səbəb deyil, nəticədir: “Əgər bir münasibətə emosional bağ artıq zəifləyibse və tərəflər bir-birindən çox texnologiya ilə ünsiyyət qurursa, bu, artıq soyuqluq əlamətidir. İnsan əslində yoldaşından əvvəlcə uzaqlaşmış, yalnız indi bu boşluğu süni ünsiyyətlə doldurmağa çalışır. Texnologiya, sadəcə, bu vəziyyəti görünən edir, özü yaratmır”.

Psixoloq hesab edir ki, bu prosesin fəsadları da az deyil. İnsanlar real problemləri həll etmək və ünsiyyət qurmaq əvəzinə, süni intellektdən “təskinlik” tapmağa meyllənirlər. Lakin bu, münasibətləri daha da passiv və əlaqəsiz hala gətirir: “Üstəlik, süni intellektin verdiyi cavablar bəzən yanlış və ya kontekstdən uzaq olur. Bu, insanı səhv qənaətlərə apara bilər.

Həm də bu texnoloji "təskinlik" uzunmüddətli deyil. İnsan to-
xunmağa, birlikdə olmağa,
emosional qarşılıqlılığa həmi-
şə ehtiyac duyur".

Beləliklə, süni intellektin müsbət tərəfi - sakit, anlayışlı və həmişə hazır "dinləyici" olmasıdır. Amma onun mənfi tərəfi də aydın görünür: münasibətlərin əsl dərinliyini dərk etmədən yanlış "təskinlik" verərək insanların yaxınlıqlarından daha çox uzaqlaşdırma bilir.

Texnologiya tərəqqi gətir-sə də, insan münasibətləri hə-lə də insanlarla yaşanır və qo-runur. Süni intellekt isə yalnız bir alət ola bilər, dost, ailə və ya həyat yoldaşı yox.

Sosioloq Üzeyir Şəfiyev
“Yeni Müsavat”a açıqlama-
sında bildirib ki, süni intel-
lekt həyatın bütün sahələri-
nə nüfuz edib. Onun sözləri-
nə görə, hazırda ayrı-ayrı
dövlətlər süni intellektlə
bağlı milli strategiya qəbul
edir: “Azərbaycanda da 2025-
 2028-ci illəri əhatə edən “Süni
 İntellekt Strategiyası” təsdiq
 edilib. Bu, təsadüfi deyil. Orada
 süni intellektdən istifadənin
 etik çərçivələri, hüquqi-məsuliyyət
 və təhlükəsizlik məsələləri və digər
 mövzular geniş şəkildə yer alıb.
 Bu, o deməkdir ki, süni intellektdən
 pragmatik məqsədlərlə istifadə etmək
 olar, lakin insanlar bütün hə-

yatlarını süni intellektə həvalə etməməlidir. Çünki bu, qeyri-adekvat yanaşmadır. Süni intellekt insan zəkasının alqoritm vasitəsilə kompüterə yansdırılması və bu əsasda gələnən nəticə kimi qiymətləndirilir. Süni intellekti də əslində insan yaradıb, o, insan zəkasını əvəz edə bilməz. Vaxtilə yalançı inanclar insanların həyatlarına necə təsir edirdisə, süni intellekt də bəzi insanlar əsiri şəkildə güvənirlər. Halbuki bu, yolverilməzdir. İnsanlar unutmasınlar ki, insan həyatı təkrarsızdır, digərinə bənzəmir, süni intellekt isə ümumi informasiya bankına əsaslanıb cavablar verir. Ona görə də fərqli

və fərdi situasiyalarda süni intellektin yanaşması keçərli deyil. O, peşəkar psixoloqu və ağıllı rəşional yanaşmanı əvəz edə bilməz. Doğrudur, süni intellekt informasiya bankından istifadə edib doğru təhlillər verir, nəticələr çıxarır. Lakin biz onu çeşidləyəndə görürük ki, çoxlu səhvlər var, onlar korrektə edilməlidir. Lakin orta statistik insan sanır ki, süni intellektə sorğu göndərsə, ən düzgün cavabı o verə bilər. Əslində belə deyil, konkret situasiyalar və fərdi xüsusiyyətləri süni intellekt indiki halda nəzərə ala bilməz. Bəlkə də bu, gələcəkdə olacaq".

Ü. Şəfiyev deyir ki, süni intellekt duyğulardan, emosional imkanlardan məhrumdur: “Ona emosional hisslər əlavə etmək istəyirlər, lakin onun tənqidi təfəkkürü yoxdur. Hələlik fərdi-psixoloji yanaşmanı edə bilmir. Bu, çox çətin prosesdir. Ona görə də insanlar psixoloqla süni intellektin imkanlarını eyniləşdirə bilməz. Bəzən ailə böhranlarının tənzimlənməsində də süni intellektdən istifadə edilir. Bu, düzgün yanaşma deyil. Çünki hər ailə böhranının öz spesifikasi var. Süni intellekt hər böhran üçün keçərlidir. BMT-nin baş katibi Antonio Quterreş çıxışında bildirib ki, süni intellektin idarəsini elə onun özünə tapşırmaq olmaz. O dedi ki, bu, BMT səviyyəsində ali qurumlara tapşırılmalıdır. Əks halda, manipulyativ vasitələrlə süni intellektin imkanlarından istifadə edib, çoxlu idarə olunmaz vəziyyətlər yarana bilər”.

❑ **Xalidə GƏRAY,**
"Yeni Müsavat"

MUSAVAT

Son səhifə

N 125 (8735) 22 iyul 2025

Yaponiyada təbii fəlakətlər zamanı yardım üçün insanabənzər robotlar hazırlanacaq

Yaponiyanın ən böyük universitetlərindən biri təbii fəlakətlərin nəticələrinin aradan qaldırılması və xilas etmə əməliyyatları zamanı istifadə olunacaq ən müasir insanabənzər robotları birgə hazırlamaq məqsədilə bir neçə yerli şirkətlə əməkdaşlıq edəcək. Oxu.Az bu barədə "Kyodo" agentliyinə istinadla xəbər verir. Vaseda Universiteti yerli şirkətlər "Murata", "Tmsuk" və "Sre Holdings" ilə birlikdə hündürlüyü 3 metr və çəkisi 300 kiloqram olan insanabənzər robotları birgə hazırlamaq və sonradan istehsal etmək niyyətindədir.

Belə robotlar 5 km/saat sürətlə hərəkət edə və 100 kiloqramdan artıq çəkili qaldıra biləcəklər. Nəhəng insanabənzər robotların əsas vəzifəsi Yaponiyanın mütləmədi olaraq üzleşdiyi zəlzələ və digər təbii fəlakətlərdən sonra dağıntıları təmizləmək olacaq. Test modelinin 2026-cı ilin sonunda hazır olacağı, 2029-cu ilə isə kütləvi istehsalın başlanması planlaşdırılır.

Dünyada cəmi 7 ədəd olan avtomobillərdən biri satışa çıxarıldı

Olduqca nadir ABS superkarı - orta miqdarlı, arxa ötürücü "Targa Falcon F7" hərəracı çıxarıldı. Avtomobil "Cars & Bids" platformasında satışa təqdim olundu. Bu modeldən cəmi yeddi ədəd istehsal olunub. Hərəracı çıxarılan avtomobil isə onların beşincisidir.

Hərəracın bitməsinə dörd gün qalmış avtomobil üçün 76 min dollar təklif edildi. Bu isə ilkin qiymətdən dəfələrlə aşağıdır.

Miçiqanda yerləşən şirkət "Falcon Motorsports" "F7" modelinin istehsal versiyasını 2012-ci ildə təqdim edib. Alüminium və karbon lifindən hazırlanmış superkar 680 at gücünə malik, 7 litrlik atmosfer V8 mühərriki ilə təchiz olub. Avtomobilin 0-dan 100 km/saat sürətə çatması üçün cəmi 2,7 saniyə kifayətdir.

Evdəki hansı cihazlar "Wi-Fi" ı ləngidir?

Evdəki "Wi-Fi" ilə bağlı problemlərə tez-tez rast gəlinir. Bəzi məişət əşyaları modemın sürətini ləngidə bilər. Məsələn, mikrodalğalı sobalar "Wi-Fi" ı müdaxilə edir. Soba söndürülsə belə, moderni metal cihazların, məsələn, soyuducuların yaxınlığında yerləşdirmək düzgün deyil.

Eyni məqam müşahidə "Bluetooth" cihazları və kameraları və simsiz stasionar telefonlara da aiddir. Güzgü də modem üçün yaxşı qonşu deyil. Həmçinin su (məsələn, akvarium) Qeyd olunan qadecələr elektromaqnit siqnallarını "Wi-Fi" ın keyfiyyətinə ciddi təsir göstərə bilər.

Alkoqolun təhlükəsiz dozası açıqlandı

Alkoqolun nisbətən təhlükəsiz dozası 10 ml tünd içki və ya təxminən 50 ml pivə hesab olunur. Lenta.ru-ya psixiatr və narkoloq Andrey Tyurin bildirib. Eyni zamanda həkim qeyd edib ki, az sayda insan belə az dozada pivi qəbul edir. Onun sözlərinə görə, insanlar adətən bir dəfəyə ən azı 500 ml köpüklü içki içirlər, bu da 40-60 ml tünd spirtə bərabərdir.

"Əgər insan üç belə stəkan içirsə, təsir baxımından bu doza 150 ml araq, viski və ya konyaka bərabərdir", - deyir Tyurin xəbərdarlıq edib. Həkim xatırladı ki, həddindən artıq spirtli içki qəbulu qaraciyər, böyrək, beyin və digər həyati vacib orqanlara zərər verir.

Cexiyada xəzinələrlə dolu 2200 illik yaşayış məskəni aşkar edildi

Cexiyanın tarixi bölgəsi olan Bohemiya əvvəllər məlum olmayan Kelt yaşayış məskəni aşkar edilib. Bu barədə "Live Science" məlumat yayıb. Qazıntıların zamanı bir neçə yüz qızıl və gümüş sikkə, o cümlədən 1 000-dən çox zərgərlik məmulatı tapılıb. 25 hektar ərazini əhatə edən böyük və qədim yaşayış məskəni magistral yol tikintisi zamanı üzə çıxıb. Arxeoloqlar 2 200 illik Kelt yaşayış məskənində qədim xəzinə, o cümlədən kəhrəbə və nəfis saxsı qablar aşkar ediblər.

Yer kürəsinin ən böyük canlı orqanizmi həm də ən qədimidir

Yer üzündəki ən böyük canlı orqanizm olan Pando 43 hektar ərazidə yayılmış 47 000 ağacdən ibarət tək bir bitkidir. Alimlər müəyyən ediblər ki, Pando həm də planetin ən qədim orqanizmi ola bilər. ABS-in Yuta ştatında bitən Pando ağcaqovaq (Populus tremuloides) növünə aiddir. Pando aseksual çoxalma nəticəsində əmələ gəlib və minlərlə klondan ibarət tək orqanizm hesab olunur. Pandonun çəkisi təxminən 6 000 ton olub, bu onu Yer üzündəki ən ağır orqanizm edir. Elm adamları bu bitkinin 80 000 ilə qədər yaşa olduğunu müəyyən ediblər.

Bunları bilirsinizmi?

- * Çox möhkəm asqıranda, qabırğalardan biri qırıla bilər.
- * Asqırmağın qarşısını almaq boyunda damarın zədələnməsinə səbəb ola bilər.
- * Donuzlar heç vaxt başlarını yuxarı qaldıra bilmir.
- * Dünya əhalisinin demək olar ki, 50 faizi telefondan istifadə etmir.
- * 1 saat qulaqlıqdan istifadə qulaqdakı mikrobların sayını 700 faiz artırır.
- * Barmaq izləri kimi hər insanın özünəməxsus dil izi də var.
- * Bəfhoven son əsərini kar halda bəstələyib.
- * Eyfel qülləsinin hazırlanmasında 6400 ton ağırlığında 18.100 ədəd dəmir parçasından istifadə edilib.
- * İnsan orqanizmindəki bütün damarların uzunluğu 15 min km-dir.
- * Bir futbolçu topa hər dəfə başı ilə vuranda, beyində min hüceyrə ölür.
- * İnsanın başında orta hesabla 30.000-100.000 ədəd saç var. Hər gün onlardan 100-ü tökülür.
- * Amerikalıların 60 faizi ölkələrini xəritədə tapa bilmir.
- * Dünyadakı kişilərin 10, qadınların isə 8 faizi solaxaydır.
- * Qədim Çində valideynlərin ad günündə verilən ən yaxşı hədiyyə tabut hesab olunurdu.
- * Günəş sisteminə daxil olan bütün planetləri bir tək Yupiterin içinə sığdırmaq mümkündür.
- * Britaniya kraliçasının imperiya tacında düz 1783 brilyat qaş düzülüb. Onların arasında ən məşhuru 309 karatlıq "Afrika ulduzu"dur.
- * Heç bir kağız vərəqini yeddi dəfədən artıq bərabər qatlamaq mümkün deyil.
- * Kişilər qadınlara nisbətən üç dəfə çox intihar edirlər. Ancaq qadınlar kişilərdən üç dəfə artıq intihar cəhdi edirlər.

Günəş sistemi necə və nə vaxt məhv olacaq?

Günəş və bütün günəş sistemi əbədi mövcud olmayacaq. Ancaq planetar sistem günəşin özündən daha çox yaşayacaq. Bu barədə Live Science yazır. Günəş sistemi artıq 4,6 milyard ildir mövcuddur. Bu rəqəm çox böyük görünə bilər, miqyası üçün qeyd edək ki, kainatın yaşı təxminən 13,8 milyard ildir.

Günəş molekulyar hidrogen buludundan yaranıb. Tezliklə onun ətrafında səkkiz böyük, bir neçə cırdan planet, yüzlərlə peyk, milyardlarla asteroid və komet formalaşacaq. Bütün bu cisimlər Günəşin cazibə qüvvəsi ilə bir sistem halında birləşib. Lakin hər bir ulduz kimi, Günəş də sona olacaq. Hazırda onun enerjisi nüvəsində gedən termonüvə sintezi nəticəsində təmin olunur. Bu prosesin daha təxminən 5 milyard il davam edəcəyi gözlənilir.

Hidrogen yanacağı tükəndikdə, Günəş dəyişməyə başlayacaq: nüvəsi kiçiləcək, xarici təbəqələri isə əhəmiyyətli dərəcədə genişlənəcək. Beləliklə, Günəş qırmızı nəhəngə çevriləcək. Bu zaman o, Merkuri, Venera və çox güman ki, Yer planetini udacaq. Amma o vaxta qədər bəşəriyyətin ya məhv olacağı, ya da başqa planetlərə köçəcəyi ehtimal edilir, çünki Yer üzərində yaşamaq mümkün olmayacaq.

Təxminən bir milyard il sonra Günəş Yer ölçüsündə kiçilərək ağ cırdan ulduza çevriləcək. Bu, faktiki olaraq Günəş sisteminin sonu hesab oluna bilər. Lakin Günəşin ölməsi sistemin tam məhvi demək deyil. Günəşin cazibə qüvvəsi olmadan da, milyonlarla, bəlkə də milyardlarla il boyunca sistem tədricən xaos halına gələcək. Planetlərin bir-biri ilə toqquşma ehtimalı artacaq, bəzi planetlər yaxınlıqdan keçən ulduzlar tərəfindən orbitdən çıxarıla və ya dağıdıla bilər.

Günəş sistemi məhv olmaqdan xilas olsa belə, əbədi olmayacaq. Alimlər hesab edirlər ki, Kainatımızı təşkil edən protonlar çox uzaq gələcəkdə parçalanacaq, yeni bu, Günəş sisteminin tam sonu olacaq. Amma bu, arxasında 36 rəqəmli ildən sonra baş verəcək.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib, "Son dakika" MMC-nin mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Lisensiya N: B 114
SAYI: 1.500